

Thorsdagen den 31 Januari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Protokollet för den 29 i denna månad upplästes och godkändes.

§ 2.

Herr *Swartz* begärde och erhöll ledighet från riksdagsgöromålen under sex dagar från och med den 4 instundande Februari.

§ 3.

På framställning af Herr *Talmannen* beslöt Kammaren att nästa Lördag företaga val af ledamöter i det särskilda Utskott, som har att behandla frågor, rörande förändrad organisation af landtförsvaret och der-till erforderliga anslag.

§ 4.

Herr *Hedlunds* motion, N:o 142, derom att hittills medgifna undantag från det i Kongl. Förordningen den 21 Mars 1844 stadgade förbud mot lot-teriinrättningar måtte utsträckas äfven till bortlottning af industriföremål för välgörande eller allmänt nyttiga ändamål, föredrogs nu ånyo och hän-visades till ett tillfälligt Utskott.

§ 5.

Föredrogs ånyo Herr *Hedlunds* motion N:o 143, derom att de belopp, som Riksdagen kunde vara benägen att anslå till sådana föremål, hvilkas nödvändighet och lämplighet landstingen vore i tillfälle att bäst bedöma, måtte sammanslås och, i förhållande till folkmängden inom hvarje lands-tingsområde, fördelas till disposition af Rikets särskilda landsting.

Härvid yttrade:

Herr *Hedlund*: Till hvad jag i min motion nu anfört skulle jag vilja tillägga, att jag till användande för allmännyttiga företag i landet tänkt föreslå anslag till något större belopp, såsom 100,000 R:dr i hvarje län eller omkring två och en half million för samtliga länen, hvilka medel jag trott böra användas dels till sjöaftappningar och väganläggningar, dels såsom bidrag till byggnadsföretag vid folkskolorna, dels ock till andra all-männa nyttiga ändamål. Men med afseende å den vid riksdagens början rådande finansiella ställningen har jag icke velat begära anslag utan blott uttrycka önskan om öfverflyttande från Riksdagen till länsrepresentationen af frågorna om ofvannämnda allmänna arbeten.

Motionen synes mig ur sådan synpunkt vara väl värd en allmänna-re uppmärksamhet, särdeles som det bör vara oss angeläget förekomma lands-

tingens paralyserande genom den tvungna och beroende ställning, hvari de äro eller lätt kunna komma. För närvarande skygga de tillbaka för att pålägga folket skatter och sakna förty medel att uträtta något väsendtligt, en omständighet, som slutligen leder till underskattande af landstingens betydelse och värdet af denna institution, vid hvilken man från början fäst at så stora förhoppningar.

Helst skulle jag hafva sett, om någon eller några skattetitlar kunnat öfverflyttas till länsrepresentationen och inkomsterna deraf stadna qvar i länen, men då, om exempelvis bränvinsskatten öfverflyttades, svårigen utan orättvisa skulle låta sig göra att denna skatt uppbyres länsvis, i hvilket fall norra länen, der bränvinsbränning ej förekommer, skulle blifva utan inkomster från denna skattetitel, blefve det nödvändigt att medel från Staten anordnades till länen för ifrågavarande ändamål.

Herr Staaff: Erkännande att Herr Hedlunds ifrågavarande motion förtjenar allt behjertande kan jag likväl icke underlåta att finna, det en och annan anmärkning emot densamma med skäl kan göras. Motionärens förslag skulle, efter min uppfattning, faktiskt leda derhän, att hvarje län blefve i fråga om allmänna företag en särskild kommun, oberoende af de andra och hänvisad till sina egna tillgångar, hvilket för landet i sin helhet ej vore helsosamt, ty så länge behovet af anslag för dylikt ändamål är relativt större i det ena länet än i ett annat under det tillgångarne att fylla behovet äro olika i det ena och andra länet, skulle det vara högst betänkligt att beträda den af motionären anvisade väg.

Om man fäster sig vid sådana allmänna företag som sjoaftappningar och väganläggningar, så tillgår det för närvarande på det sätt, att anslag dertill begäres af enskilda motionärer eller Kongl. Maj:t och att anslagens behöfighet prövas af Representationen. Några vissa belopp bestämmas icke förrän alla de begärda anslagen blifvit sammanräknade samt de olika arbetsföretagens nytta och vigt i sin helhet pröfvats. Att det blefve alldeles bakvänt, om den sammanräknade summan jemnt fördelades på alla länen, faller genast i ögonen, då man besinnar de skiljaktiga förhållanden, som i fråga om allmännyttiga arbetsföretag förefinnas i olika delar af landet. Om samtliga frågor om sådana företag ej i ett sammanhang pröfvades, komme man att slumpvis anslå medel därför till de särskilda länen, utan afseende derpå att i det ena länet behöfdes ett större och i det andra ett mindre belopp, ty huru ville man dervid finna en rättvis fördelningsgrund. Otvifvelaktigt befordras hela landets utveckling i förevarande afseende bäst derigenom att landets Representation fortfarande liksom hittills tager dessa anslagsfrågor om hand samt i mån af hvarje läns behof fördelar anslagsbeloppen.

I annat fall saknas grund för fördelningen och man finner lätt att motionärens förslag är outförbart, huru välment och godt i öfrigt det än synes vara: och dessutom tror jag för min del, att landstingen förfara klokt, då de vänta med vidtagande af kostsammare och mera ingripande åtgärder för länens bästa till dess en allmänare opinion om nyttan deraf utbildats.

Så länge emellertid grund så väl för tillgångarne som för behoven och för en lämplig fördelning af anslagen saknas, tror jag det vara bäst att

låta vara såsom det nu är, men i framtiden torde något kunna åtgöras i det syfte, motionären här föreslagit.

Flere af Kammarens ledamöter hördes med Herr *Staaß* instämma.

Herr Per Nilsson i Espö: Vid denna riksdag, då så många ordningsfrågor och andra viktiga hufvudfrågor komma under öfverläggning, är det kanske mindre välbetänt att framkomma med förslag af så ingripande natur som det af Herr Hedlund nu motionerade angående landstingen. Om landet komme att blifva belåtet med en sådan förändring, som här föreslagits, är svårt att på förhand säga. Med sina för närvarande små tillgångar — det är sannt — hafva landstingen svårt för att uträtta något väsendtligt för de respektive länen. Det oaktadt synes mig motionen icke böra för närvarande leda till något resultat.

Herr *Medin* m. fl. instämde.

Herr Lindström: Sedan tre talare redan vidlyftigt nog yttrat sig om motionen, vill det synas mig, som kunde man utan vidare kommentarier remittera densamma till Stats-Utskottet och anhåller om proposition derpå.

Med Herr *Lindström* hördes många ledamöter förena sig.

Herr Östman: Min afsigt, då jag begärde ordet, var att yttra mig i samma syfte som Herr *Staaß*, men förekommen af honom vill jag nu endast instämma i hans anförande.

Herr Murén: Innan motionen remitteras till Stats-Utskottet ber jag att få beledsaga densamma med några ord i anledning af motionärens yttrande, att han befarade, det landstingen blefve mindre populära, om de började beskatta länets innevånare. Deri tror jag, ligger icke någon fara. Ingen beskattning är populär. Men vill man åstadkomma nyttiga företag till länens bästa, skola innevånarne snart finna det både nödvändigt och nyttigt att dertill sammanskjuta medel. Jag tror således det icke vara välbetänt att befria landstingen eller länens innevånare från omsorgen att anskaffa medel till företag, som äro hufvudsakligast till nytta för länen i och för sig sjelfva, ty hänvisar man till Statens outtömliga källa, kommer budgeten att svälla upp till alltför höga siffror. Jag tillstyrker därför varsamhet och tror det vara bäst att bibehålla nuvarande system, derigenom landstingen äro uppfordrade att se sig väl före i fråga om beslutande af allmännyttiga företag och medels anslående till dylika ändamål. På dessa grunder tror jag det icke skulle vara nyttigt att ställa statsanslag för uppgifna ändamål till landstingens disposition.

Herr Witt: Ehuru tre talare uttalat den åsigt att förevarande motion tillkommer Stats-Utskottet att behandla, så kan jag för min del ej finna, att nämnda Utskott bör med motionen taga befattning, då anslag ej är af motionären begärdt. Enligt min tanke är motionen af den beskaffenhet att den tillhör tillfälligt Utskott.

Öfverläggningen var slutad och Herr *Hedlunds* motion, N:o 143, med deröfver afgifna yttranden hänvisades till Stats-Utskottet.

§ 6.

Herr *Meijerbergs* motion, N:o 144, om folkskolelärare-seminariernas utbildning samt om anvisande för sådant ändamål af besparingarne å anslagen till folkskoleväsendet, föredrogs ånyo och blef, i enlighet med Herr *Meijerbergs* i motionen derom framställda yrkande, hänvisad till ett särskildt Utskott; men Kammaren ansåg sig, då detta särskilda Utskotts tillsättande vore beroende af det beslut Riksdagens Första Kammare derom komme att fatta, icke för närvarande böra bestämma antalet af ledamöter i detta Utskott.

§ 7.

Bordlagda motioner hänvisades:

Herr *Svenséns* motioner, N:o 145, till ett tillfälligt Utskott, samt N:is 148 och 149 till Stats-Utskottet,

Herr *A. Jonssons* motioner,
N:o 150 till Stats-Utskottet och
N:o 151 till Lag-Utskottet.

Herr *Jonas Anderssons* motion, N:o 152, till Stats-Utskottet,

Herr *O. Larssons* motion, N:o 153, till Bevillnings-Utskottet,

Herr *O. Nilssons* motion, N:o 154, till Stats-Utskottet, och

Herr *Johan Henrikssons* motion, N:o 155, till Lag-Utskottet.

§ 8.

Vid föredragning af Herr *Hessles* motion, N:o 157, om åtgärders vidtagande för afhjelpande af jordbrukarnes nuvarande finansiella betryck, begärdes ordet af:

Herr *Lindström*: På grund af motionens innehåll, då densamma afser disposition af bankovinsten, får jag i olikhet med hvad motionären yrkat, anhålla om dess remitterande till Banko-Utskottet.

Med Herr *Lindström* hördes flere af Kammarens ledamöter instämma.

Herr *Hessle*: Jag anser denna fråga af största vikt och förtjent af synnerlig uppmärksamhet. Ehuru den visserligen tillhör Banko-Utskottet eller rätteligen sammansatt Lag-, Banko- och Stats-Utskott, så föreslår jag likväl, med afseende på Banko-Utskottets öfriga magtpåliggande göromål, att densamma måtte öfverlemnas till särskildt Utskott. Jag fruktar att denna fråga i annat fall icke vinner all den uppmärksamhet den förtjenar. Det är möjligt att mitt förslag icke är det bästa; om ifrån begge Kamrarna tillsätts sakkunnige personer, kunna de måhända uppgifva något bättre. Men sådan är för närvarande jordbrukarnes ställning, att de med skäl vänta att Representationen skall taga saken om hand. Tillgångar finnas, men frågan är: huru de skola blifva för jordbruket tillgängliga. Jordbrukaren kan icke med fördel anlita de enskilda bankerna med deras täta omsättningar. Alla de medel, som fordom på enskilda händer stodo jordbrukaren till buds, äro nu ingångna i andra näringar eller i de enskilda bankerna. Mot dessa är det ingalunda min afsigt att uppväcka någon storm. Jag kan icke förstå, hvarföre icke en jordbruks-

bank skulle finnas i jembredd med dem. Må man betänka att i vårt öfvervägande jordbruksidkande land de flesta andra näringars trefnad beror af jordbrukarnes ställning. Hafva, t. ex. desse intet att köpa för, lära väl ock köpmännen deraf komma att lida på ett ganska kännbart sätt. Landtbrukarne trodde att hypotheksbanken skulle komma att hjälpa dem, men denna förhoppning har slagit felt. Man trodde att den skulle afhjelpa det ofördelaktiga förhållandet vid de utländska lånens upptagande, genom att förekomma konkurrensen mellan de särskilda hypotheksföreningarne. Man antog, att hypotheksbanken i sina lånetransaktioner med utlandet skulle handla gemensamt med Riksgälds-kontoret, så att icke dessa båda institutioner skulle till ömsesidig skada uppträda såsom konkurrenter på den utländska penningemarknaden. Detta har likväl inträffat. Nu återstår för jordbrukarne att hjälpa hvarandra inbördes, hvilket ock är det bästa. Om hypotheksbanken kunde mottaga depositioner lika väl som andra banker, så kunde den blifva i tillfälle att utlemna lån mot realsäkerhet och på längre tid. Dock tror jag icke, att den bör operera med lån på så lång amorteringstid som hypotheksföreningarne. Ty om ock dessa lån varit nyttiga för många, så hafva de gifvit andra anledning att spekulera i egendomsköp. Erhållas lånen på kortare amorteringstid uppkommer derigenom en starkare uppfordran för låntagarne att använda dessa lån till hvad de böra vara ämnade, nemligen jordens förbättring och odlingarnes utvidgning. Landtbrukets rigtiga skötande har numera blifvit en hederssak. Den tid är helt och hållet förbi, då det hette, att den som icke dugde till annat, dugde till landtbrukare. En landtbrukare bör nu vara hemmastadd i flera vetenskaper. Skall landtbruket gå tillbaka till hvad det var före 1827, då skiftesstadgan utkom, så fruktar jag huru det skall blifva landtmannen möjligt, att bära de bördor, som för närvarande trycka honom. Dessa bördor synas till minsta delen i debetsedeln och äro både stora och ojemnt fördelade. Landet fordrar uppodling och förbättring i många rigtningar. Det är stadt i en stark utveckling. Vi hålla på att öfvergå från åkerbruk till ladugårdsskötsel. Till allt detta fordras kapital, hvilket landtbruket icke, såsom andra näringar, kan omsätta flera gånger om året. Vi äro här för många landtbrukare, för att icke denna motion skulle omfattas med det intresse den så väl förtjenar. Jag förnyar mitt yrkande att densamma måtte till särskildt Utskott remitteras.

Ett stort antal af Kammarens ledamöter hördes i Herr *Hessles* yttrande instämma.

Herr Anders August Andersson: Den nu föreslagna motionen är af synnerlig vigt för jordbruket, hvilket, såsom man vet, har behof af en snar hjälp. Men för min del förstår jag icke, huru motionen skulle kunna behandlas af något annat Utskott än Banko-Utskottet; åtminstone blefve det ganska svårt för ett annat Utskott att taga befattning dermed. Jag yrkar således remiss till Banko-Utskottet och hoppas, att Utskottet måtte göra allt hvad i dess förmåga står för att afhjelpa den nuvarande sorgliga belägenheten för jordbruket. Detta mitt yttrande anhåller jag måtte få medfölja motionen till Utskottet.

Herr Östman: Det är verkligen ett faktum, att jordbruket befinner sig i en sådan ställning, att det är värdt behjertande, ej blott af ett särskildt Utskott, utan framförallt af Representationen. Jag vill ej nu närmare ingå i någon skildring af jordbrukets betryck, utan väntar dermed, tilldess Utskottet afgifvit betänkande öfver denna motion och vi således få saken åter. Hvad åter angår remissen kan jag ej finna något lämpligare, än motionens öfverlemnande till Banko-Utskottet, som förut behandlat dylika frågor och, då något rörande hypothekslagstiftningen förekommit, sammanträdt med Lag-Utskottet. Men i första hand anser jag remiss böra ske till Banko-Utskottet.

Herr Hierta: Sedan flere talare opponerat sig mot yrkandet om tillsättande af ett särskildt Utskott för denna frågas behandling, kunde det vara öfverflödigt att tillägga något vidare, men ber dock få nämna några ord för den händelse några flere ledamöter skulle vara sinnade att med motionären instämma i ett dylikt yrkande. Ingen lär bestrida, att en stor mängd jordbrukare för närvarande befinna sig i en ganska betryckt ställning. Jag anser för min del det icke vara så rätt att säga att *jordbruket* är betryckt, ty icke producerar väl den Svenska jorden nu mindre än för tjugo år sedan, utan tvärtom; och dessutom har jordbruket under de sednaste åren skördat icke obetydlig vinst genom den förbättrade ladugårdsskötseln och deraf härflytande export af ladugårdsprodukter. Men mången jordbrukare, det medgifves, har råkat i en ganska betryckt ekonomisk ställning genom de på sednare tider förändrade vägar, som det rörliga kapitalet tagit. Obligationssystemet och bankernas uppkomst hafva dragit penningarne från jordbruket. Detta är beklagansvärdt, och önskligt vore att kunna finna någon utväg att lindra de jordbrukares ställning, som hafva skuld, och skaffa dem tillgång på förlagskapital. Men jag tror ej detta kunna ske endast genom bankens, utan om så vore skulle det företrädesvis tillvägabringas genom Statens mellankomst, som då skulle för ändamålet upptaga lån att dermed bispringa jordbrukaren.

Hvad banken angår, måste man iakttaga all möjlig försigtighet för att kunna bibehålla dess kredit och metalliska valuta, ty detta är ju betydelsen af "hinc robur et securitas". Huru skulle det väl se ut, om man genom förhastade åtgärder mot banken, som skulle göra ett ingrepp på dess disponibla tillgångar, utsatte sig för en myntförsämring eller nödgades stänga bankluckan? Hvad nu särskildt angår denna motion, torde den ej tarfva någon vidlyftigare utredning och derföre något särskildt utskott af sådan orsak icke tillsättas. Deremot tror jag, att bedömandet af den i motionen föreslagna åtgärden står i så nära och oskiljaktigt sammanhang med förvaltningen och dispositionen af bankens tillgångar, att denna fråga omöjligen kan behandlas af något annat Utskott än Banko-Utskottet, hvilket, äfven om ett särskildt Utskott tillsattes, alltid finge lof att yttra sig, när det gällde bankovinstens användande; och då blifver det särskilda Utskottet en öfverflödig formalitet.

Under bestridande af ett särskildt Utskotts tillsättande för denna fråga, yrkar jag remiss till Banko-Utskottet, hvarjemte, då denna diskussion endast rört dels det kända faktum, att jordbrukaren befinner sig i

en betryckt ställning och dels frågan, hvart motionen skulle remitteras, jag får till Kammaren hemställa, huruvida det kan vara skäl att belasta protokollet med denna diskussion eller om icke denna kunde få ur protokollet utgå.

Herr Petter Andersson: Såsom sjelf jordbrukare och således egande kännedom om jordbrukets betryckta ställning, instämmer jag af allt hjerta i denna motion, likasom äfven i motionärens nu afgifna yttranden.

Herr Adolf von Proschwitz: Äfven jag instämmer i motionärens yrkande om tillsättande af ett särskildt Utskott för denna frågas behandling. Vid föregående riksdagar har man äfven ifrågasatt bankovinstens användande för att hjälpa jordbrukaren, men dessa förslag hafva aldrig haft någon framgång, utan bankovinsten har alltid blifvit anslagen till bestridande af statsutgifter. Derföre synes det mig önskligt, att saken nu tages om hand af ett särskildt Utskott, hvilket möjligen skulle komma att se frågan ur en annan synpunkt. Man säger visserligen, men detta kan jag ej förstå, att banken skulle genom den nu föreslagna åtgärden försvagas; banken får ju på detta sätt behålla sin vinst, ty den skulle ju användas till inköp af obligationer.

Jag yrkar remiss till särskildt Utskott.

Herr Daniel Andersson: Jag instämmer i motionen och anser det vara alldeles nödvändigt att det i motionen framlagda förslag antages, på det att jordbrukets nuvarande betryckta ställning måtte kunna i någon mån afhjelpas och jordbrukaren erhålla lån på billigare villkor, än privatbankerna medgifva. Man skördar ju endast en gång om året, men om-sättningarna i bankerna inträffa oftare, och jordbrukaren försattes derigenom i nödvändighet att vigilera sig fram. Synnerligen talande skäl för motionens framgång förefinnas således, och såsom ett ytterligare steg i samma riktning skulle jag önska att lånekontoren i Malmö och Göteborg erhöile en förstärkt lånefond; hvarjemte jag instämmer i yrkandet om tillsättande af ett särskildt Utskott för att taga saken i närmare öfvervägande.

Herr Jöns Pährsson: Jag instämmer i motionen, likasom i det af motionären nu afgifna sakrika anförande, och anser för min del af största vikt att för frågans noggranna bedömande ett särskildt Utskott tillsättes, ty Banko-Utskottet har så många andra magtpåliggande ärenden att behandla, att det tillfäventyrs icke har tillfälle egna tillräcklig uppmärksamhet åt denna motion.

Herr Vice Talmannen Mannerskant: Jag tror, att en oriktig uppfattning af motionärens mening gjort sig gällande. Motionären åsyftar nemligen tillsättande af ett särskildt Utskott för att utreda orsakerna till samt botemedlen för jordbrukets nuvarande betryck. Endast i motiverna har han såsom *ett* medel till afhjelpande häraf påpekat undsättning från Riksbanken, men derom innehåller motionen icke något bestämdt förslag. Frågan är här således endast den, huruvida man anser det vara af någon

vigt att verkställa någon utredning i nyss uppgifna hänseende; och ser man saken från denna synpunkt, utgör tillsättande af ett särskildt Utskott just motionens hufvudsyfte. Ett dylikt Utskott tror jag för min del vara ganska behöfligt, isynnerhet då man erinrar sig den tveksamhet, som under den gamla Representationens dagar alltid rådde vid bestämmandet, hvart sådana frågor, hvilka rörde hypothekeväsendet och lagstiftningen för de enskilda bankerna, skulle remitteras. Visserligen går det an, likasom hittills, att Banko-Utskottet behandlar dessa frågor och, när det gäller statsbidrag, sammanträder med Stats-Utskottet samt, när lagstiftningsfrågor förekomma, med Lag-Utskottet. Men ändamålsenligare förefaller det mig dock att tillsätta ett särskildt Utskott, ty detta är bäst i tillfälle att verkställa den erforderliga utredningen, hvilken är af så stor vikt, att den verkligen, för befordrande af skyndsamhet och vinnande af nödig fullständighet, knappast kan åläggas ett ständigt Utskott. Ifrågasätter man sedermera på allvar bankovinstens användande för att vinna det afsedda ändamålet, måste naturligtvis Banko-Utskottet deröfver yttra sig; men jag instämmer med motionären deri, att frågan i första hand bör behandlas af ett särskildt Utskott, hvilket i sammanhang dermed torde handlägga alla frågor om hypothekeväsendet och lagstiftningen för de enskilda bankerna.

Flere af Kammarens ledamöter hördes med Herr vice Talmannen instämma.

Herr Stendahl: Jag är förekommen af Herr vice Talmannen och anser Banko- och Stats-Utskotten hafva så mycket annat att göra, att för behandling af denna viktiga fråga verkligen erfordras ett särskildt Utskott.

Herr Lindström: Jag ber om ursäkt, att jag måste ogilla Herr vice Talmannens uppfattning af denna motion. Herr vice Talmannen anser nemligen motionens syftemål vara tillsättandet af ett särskildt Utskott, men detta är uppenbarligen ett misstag. Sedan den aktade motionären redogjort för sin uppfattning af jordbrukets närvarande ställning och behof af hjälp, fortsätter han: "För min del vill jag, att Riksbanken borde genom Allmänna Hypotheksbankens, på högst tio års successiv återbetalning, ställda obligationer taga liqvid för de till hypotheksbanken öfverlättna fastighets-bankolånen, så att beloppet deraf till fastighetsegare återginge, samt att ej mindre bankovinsten, till bankens förstärkning reserverad, utsläpptes i rörelsen emot sådana obligationer, som förbemälda äro, än de belopp, som till Riksbanken ingå från filialbanker, hvilkas oktroj upphör, användes till förstärkning af Rikets Lånekontors allmänna diskontfond."

Häraf finner man, att motionen afser en fråga, som rörer bankens förvaltning, och 41 § i Riksdags-ordningen innehåller tydligen, att det är Banko-Utskottet ensamt, som eger att behandla sådana ärenden, hvilka angå bankens förvaltning. För öfrigt har Herr vice Talmannen själf såväl vid föregående riksdag som vid denna väckt motioner i likartadt syfte, och dessa hafva blifvit remitterade till Banko-Utskottet.

Men utom det att grundlagen i denna fråga gifver en bestämd anvisning, hvart motionen bör remitteras, kan jag ej heller i öfrigt inse vigten af ett särskildt Utskotts tillsättande. Banko-Utskottet har alldeles icke, såsom man påstått, så mycket annat att göra, utan tvärtom vida mindre

än vid sista riksdagen, då förslag om djupt ingripande förändringar i Bankens förvaltning förelågo till behandling, och ännu mycket mindre än vid den derförut gående riksdagen, då en fullständig reorganisation af Banken var i fråga. Ett särskildt Utskott skulle, enligt min mening, endast paralysera Banko-Utskottet i dess verksamhet, ty detta sednare Utskott skulle blifva mycket beroende af det förra.

I följd af grundlagens bud och för sakens egen vikt yrkar jag således remiss till Banko-Utskottet.

Herr Medin: Till en början vill jag nämna, att jag helt och hållet instämmer i Herr Hessles motion, som innehåller åtskilliga särdeles värderika upplysningar och förslag. Men deremot kan jag icke förena mig med den värde talare, som ansåg motionens hufvudsyfte vara, att åstadkomma en utredning af lithörande förhållanden. Motionen innehåller nemligen särskilda förslag till afhjelpande af de anmärkta svårigheterna.

Hvad åter angår det Utskott, hvartill motionen bör remitteras, anser jag, med hänsyn till den korta tid, inom hvilken denna riksdag bör avslutas, tillsättande af ett särskildt Utskott vara ganska lämpligt; ty Banko-Utskottet skulle möjligen kunna skjuta hela frågan i bakgrunden, under det att ett särskildt Utskott har bättre tid att taga densamma i moget öfvervägande, hvarföre jag yrkar remiss till särskildt Utskott.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Till svar å Herr Lindströms anförande får jag hänvisa till slutet af Herr Hessles motion, som lyder: "Dessutom förenar jag mig med dem, som ansett understöd från Riksgäldskontoret till bolag och menigheter böra kunna utgå i Kontorets obligationer, till hvilkas amortering och beräntande Riksdagen hade att bevilja anslag."

Här har således motionären framställt ett annat sätt för vinnande af det utaf honom åsyftade ändamål, än det Herr Lindström uppgifvit; och slutligen säger motionären: "På det emellertid medlen till den öfverklagade förlägenhetens afhjelpande må blifva så verksamma som möjligt, synes mig en sakkunnig delegation af Riksdagen böra uteslutande taga denna viktiga angelägenhet om hand, och jag hemställer förthy vördsamt, att ett särskildt Utskott måtte tillsättas, som, om det nödigt finnes, efter sammanträde med Stats-, Banko- och Lag-Utskotten, afgifver utlåtande angående nämnda angelägenhet, i den syftning jag haft äran antyda."

Med ordet "syftning" måste ju förstås allt hvad som blifvit i motionen framställt om det nuvarande betrycket och medlen att afhjelpa det samma. Motionären har ej velat bestämdt angifva *något* medel såsom det verksammaste och lämpligaste, utan endast föreslagit ett par dylika, under det att hufvudsyftet i hans motion är *det*, att det särskilda Utskottet skulle utfinna dessa medel. Önskligt vore, om motionären sjelf ville gifva tillkänna, huruvida jag ej rätt uppfattat hans mening i detta hänseende.

Hvad föröfrigt angår sådana motioner, som röra hypoteksväsendet eller lagstiftningen för de enskilda bankerna, eller gå ut på erhållande af hjälp från Riksbanken till förmån för någon viss näring, har det förut ansetts så tveklaktigt, till hvilket Utskotts behandling dessa frågor hörde, att vid sednaste riksdag Konstitutions-Utskottet måste slita tvisten. Då blefvo dessa frågor öfverlemnade till Banko-Utskottet, som sedermera fick, när så erfordrades, sammanträda med Stats- och Lag-Utskotten. Vid så-

dant förhållande synes det mig vara ganska lämpligt att låta ett särskildt Utskott behandla dessa frågor, hvarvid det naturligtvis är klart, att detta särskilda Utskott måste, i händelse det på ett eller annat sätt afser att använda bankovinsten till jordbrukarnes understödjande, derom inhemta Banko-Utskottets yttrande. Ett dylikt förslag har dock, såsom jag förut nämnt, den värde motionären endast inryckt i motiveringen, under det att hufvudsyftet med motionen är att genom det särskilda Utskottet vinna den önskade utredningen.

Herr Anders Jonsson: Jag inskränker mig till att instämma med Herr Hessle och Herr vice Talmannen och yrkar således motionens öfverlemnande till ett särskildt Utskott.

Herr Lindström: Jag väntade, att, då Herr vice Talmannen skulle bemöta mitt förra anförande, han skulle hafva inlåtit sig på sakförhållanden. Så har han icke gjort, utan endast hållit sig till den s. k. klämman i motionen, men jag för min del kan icke tro, att hufvudsaken i motionen skulle vara till hvilket Utskott den skulle remitteras, utan den måtte väl vara något helt annat. Dessutom har Herr vice Talmannen råkat ut för en motsägelse, då han påstått, att det varit föremål för stridiga meningar, till hvilket Utskott sådana frågor som dessa skulle remitteras, och att saken på den grund vore tvifvelaktig, men straxt derefter omnämnt, hurusom Konstitutions-Utskottet vid förra riksdagen slitit tvisten. Då sålunda Konstitutions-Utskottet, som är den högste domaren i dessa frågor, förklarar dessa ämnen tillhöra Banko-Utskottets behandling, torde man ej längre kunna tala om något tvifvel härutinnan, utan har jag häruti det bästa beviset för min sats.

Dessutom böra vi komma ihåg, att med denna likartade frågor förut under dessa dagar remitterats till Banko-Utskottet. Tänk nu, hvilken villervalla skulle uppstå, om man den ena dagen remitterade en fråga till ett Utskott och andra dagen en likadan fråga till ett annat Utskott. Det skulle vara icke blott grundlagsvidrigt, utan äfven i högsta mätto olämpligt för ärendenas behandling. Jag för min del kan icke inse, huru i sådant fall Banko-Utskottet skulle kunna granska ens den första af de §§ i Banko-reglementet, som beröra Bankens fonder, då Utskottet icke känner till hvilket resultat det särskilda Utskottet kunde komma i fråga om användande af dessa fonder. Den nu föreslagna åtgärden skulle sålunda fullkomligt låsa Banko-Utskottet i den verksamhet, som är åt detta Utskott uppdragen.

Herr Hierta: I fall, såsom Herr vice Talmannen synes antaga, kärnpunkten i förevarande motion skulle ligga i den föreslagna undersökningen rörande jordbrukarens ställning och orsakerna till det betryck, hvaraf han för närvarande synes lida, så skulle jag icke hafva något emot, att motionen blefve remitterad till ett särskildt Utskott. Men motionen innefattar äfven en annan sida, som i Herr vice Talmannens framställning mera blifvit ställd i skuggan, den afhandlar medlen att underlätta ställningen, att komma jordbrukaren till hjälp genom bidrag från Bankens och Statens sida. Jag hemställer, huruvida detta kan ske mera än på ett sätt,

hvilket ock motionären föreslagit, att nemligen för jordbrukaren lätta tillgången till rörelsekapital eller rent ut sagdt genom att skaffa honom penningar. Utskottet skulle nu uppgöra något förslag i den vägen, hvilket sedan i sin ordning skulle gå till Banko-Utskottet eller Stats-Utskottet, och vinsten af hela detta förfarande skulle, fruktar jag, endast blifva tidsutdrägt. Ty på den fråga, som, enligt Herr vice Talmannens uppfattning, var den huivudsakliga, tror jag att ingen behöfver vara tveksam om svaret. Jordbrukarens förlägenhet står i ett visst sammanhang med de fördelaktiga konjunkturerna under åren 1853 till 1856. Under nämnda goda spannmålsår, då de Ryska hamnarne voro blockerade och utförseln derifrån hindrad, samt missvext eller stort behof af tillförsel egde rum på nästan hela kontinenten, inflöt så mycket penningar i landet, att Riksbankens metalliska kassa steg upp till 50 å 60 millioner R:dr. Många, ibland hvilka jag räknade mig, yrkade då att hypothekslån för jordbruket skulle upptagas inom landet och om det hade skett, så hade öfverflödet absorberats på ett nyttigt sätt; men förgäfvets. Och orsaken att sådana sträfvan den misslyckades, det var, må det ursäktas att jag säger det, intet annat än just jordbrukarens lystnad att få räntorna ännu lägre nedsatta. Penningar upplånades alltså under samma tid, som öfverflöd fanns inom landet, till ett belopp af 60 å 70 millioner utomlands, om jernvägs- och hypothekslånen sammanräknas, och följden blef, att man allmänligen lefde öfver sina tillgångar; en mängd personer störtade sig in i nya företag under beräkning att erhålla förslag af främmande penningar, samt i förtröstan på fortfarande, gynnsamma konjunkturer. Under denna uppsjö på penningar började ock på samma gång så väl kommuner som enskilde att täfla på fåfångans marknad och högst ansenliga kapitaler nedlades på byggnads- och andra företag till komfortens förökande. Allt detta är så uppenbart, orsaker och verkningar knyta sig så noga tillsamman, att tafelan ej behöfver närmare utföras. Hvad som då syndats, skall nu försönas. De, som under denna tid inläto sig i affärer, utan att förstå dem, de, som tillhandlade sig egendomar för öfverdrifna priser, kunna ej hjälpas genom någon åtgärd från Statens eller Bankens sida. Jorden måste nedgå till det inköpspris, att dess afkastning icke allenast motsvarar den gängse penningarräntan utan äfven lemna en premie derutöfver för arbetet. Ty då kapitalisten kan sofva sig till 6 procent på sina penningar, så kan man icke rimligen begära, att han skall lägga ned dem på inköp af jordbruksfastighet och underkasta sig ett mödosamt arbete utan en deremot svarande förökad intäkt. Det förhållande, som nu inträffat, erinrar om ett likartadt för 50 år sedan.

Till 1815 års riksdag sammanträdde Ständerna under en sådan tid af allmänt betryck, som den närvarande. Man tog då sin tillflykt till samma medel, som nu föreslås; man nedsatte ett särskildt Utskott för anställande af undersökningar och för utfinnande af botemedel. Den ledde dock till intet resultat och det onda förvärrades under tiden till påföljande riksdag, och intilldess krisen var fullständigt genomgången. Jag vill härmed ej hafva sagt, att icke nu förevarande motion må få lemnas åt granskning och pröfning, eller att sådant allt skulle till intet tjena; men jag tror fortfarande, att denna pröfning må så gerna först som sist uppdragas åt Banko- och Stats-Utskotten, och att tillsättandet af ett sär-

skildt Utskott för frågans utredande icke skall medföra de fördelar, som man synes förespegla sig.

Herr Hessle: Jag anhåller om ursäkt därför att jag några ögonblick måste påkalla Kammarrens uppmärksamhet med anledning af det yttrande, som Herr Lindström i frågan afgifvit. Jag anser mig ej af honom vederlagd. Derföre att en föregående motion af samma syfte som denna blifvit remitterad till Banko-Utskottet, kan jag ej inse, att Kammarren grundlagsenligt är förhindrad att hänvisa denna motion till behandling af ett särskildt Utskott, som finge till uppgift att föreslå utvägar till afhjelpande af den rådande förlägenheten. Om detta Utskott dervid kommer att fästa sig vid hvad jag uti motionen föreslagit eller icke — är för mig och för saken alldeles likgiltigt. Herr Hierta ber jag att få erinra, det jag i motionen ingalunda förer talan för de genom egen oklokhets och eget öfverdåd ruinerade jordbrukarne. Motionen rör den stora allmänheten, den Svenska allmogen; hvad den för närvarande mest saknar, det är förlagskapital — och detta behof måste fyllas.

Herr Adolf von Proschwitz: Den föregående talaren har på ett ganska förtjenstfullt sätt framställt orsakerna till det betryck, hvaraf jordbruket nu lider. Han har likväl glömt att påpeka, hurusom öfvermodet och lättsinnet i spekulationer under de gynnsamma åren var gängse ibland andra samhällsklasser än jordbrukarens, och att följderna deraf visade sig i den kris, som 1857 öfvergick våra förnämsta så väl som minsta industridkare och köpmän. Han har ock förgätit, att dessa klasser fingo en kraftig handräckning genom Statsmagternas mellankomst; och det är just detta, som jordbrukaren i närvarande ögonblick behöfver och derföre ock påfordrar.

Herr Björck: Af göromål i Riksbanken har jag varit hindrad att öfvervara denna diskussion från dess början och jag måste derför på förhand anhålla om ursäkt för möjlig oriktig uppfattning af de ämnen, som egentligen utgöra föremål för de olika meningarne.

Då motionärens anspråk hufvudsakligen synes afse, att Riksbankens tillgångar skulle, i en högre mån än nu, disponeras till understöd för jordbrukaren, tillåter jag mig fästa uppmärksamheten derpå, att Bankens kapital, som kan beräknas till närmare 30 millioner R:dr, är till omkring en tredjedel eller med ett belopp af 9,600,000 R:dr användt i den så kallade Allmänna Diskontfonden. Det är hufvudsakligen de jordbrukande, som af denna lånefond njuter fördel, om än någon del af densamma tillgodokommer öfrige näringsidkare och tjenstemän. Derjemte har jordbruket sin goda andel i kreditiven och reversbelåningen, hvarförutan af de Bankens fonder, som ännu innestå hos hypoteksbanken, utgörande i kapital närmare 6 millioner R:dr, hela beloppet tills vidare är användt såsom lån till jordbruket. Då man vidtog den sålunda endast påbörjade indragningen af fastighetslånen, skedde det såsom en tillämpning af den redan sedan länge erkända sanningen, att Banken icke numera kunde på en gång gifva lån för inköp af fastigheter och derjemte uppehålla omsättningen samt den deraf beroende realisationen. Just derför hade hypo-

theksföreningarne tillkommit och med den fullständighet, som dessa inrättningar ansågos erhålla genom den inrättade hypoteksbanken, inträdde tidpunkten att, såsom skett, från Banken skilja den ifrågasatt länegrenen. Hade man redan för trettio år sedan, på sätt då ifrågasattes, tillvägabragt dylika inrättningar och befriat Banken från fastighetsbelåningen, så hade man sannolikt kunnat undvara sedelutgifvande banker och Riksbanken kunnat ensam uppehålla omsättningen.

För att utreda, huruvida Banken eger tillgångar, som kunna användas till lån för jordbruket, beder jag få erinra att, oberäknad den nyss omförmälda diskontfonden, cirka 8 millioner R:dr ännu inestå hos filialbankerna, och 6 millioner R:dr utgör fordran hos hypoteksbanken. Det för diskontering genom handels- och närings-diskontfonden anvisade belopp, 12 millioner R:dr, är åtminstone, hvad angår diskont-kontorets andel deri, fastadt i den allmänast förordade kreditivrörelsen samt i jernlånen, af hvilka länegrenar, enligt reglementet, den förra har ett ovillkorligt anspråk, och den sednare en företrädesrätt. Bankens egna fonder lemna således åtminstone under de förhållanden, som vid diskont-kontoret visa sig, icke någon tillgång för utlåning mot hypotek af publika papper och reverser samt för vexeldiskontering, utan bedrifves rörelsen inom dessa länegrenar hufvudsakligen med de af allmänheten insatta medeln. Depositionerna hafva under de sista åren småningom ökat sig, och från 2 millioner uppgått till 4½ millioner, som de nu utgöra med, såsom det vill synas, tendens snarare att stiga än att minskas. Upp- och afskrifningsräkningen visar väl växlande belopp, men lemnar ändock en påräknelig tillgång för utlåning och med de nu nämnda medlen bedrifves den rörelse, som vanligen benämnes handelsdiskonten. Att dessa medel icke kunna användas i lån, som lämpa sig för sådana jordbrukets behof, hvilka i motionen åsyftas, läser icke behöfva särskildt ådagaläggas.

Hvad angår användningen framdeles af de medel, som Banken eger att återbekomma, dels från filialbankerna, och dels under loppet af flera kommande år från hypoteksbanken; så må det väl vara för omsättningen i sin helhet likgiltigt, huru medlen disponeras, allenast de icke undandragas den allmänna rörelsen; men för Banken är det icke så, och måhända ej heller för landet. I sistnämnda hänseende må det åtminstone tagas i betraktande, om icke fördelen för landet vore bäst tillgodosedd, om Banken sattes i tillfälle att förlägga den produktion, som nu företrädesvis hemtar sitt förlag från utlandet. Dessa förlag äro sannolikt de dyraste penningar, som någon rörelse begagnar och möjligen säger man icke för mycket, om det påstås, att med ett och annat undantag, vinsten af en hel mängd af de anläggningar, hvilka i sednare tider tillkommit, stadnat i de utländske förlagsgifvares händer. De hafva tagit den större delen af den afkastning, som hemtats från de skogar, hvilka i sednare åren öppnats för afbrukningen; och om Banken blifver i tillfälle att disponera medel för dylika förlag, så bör det åtminstone kunna ställas så, att detta kan ske med vida mindre olägenhet för Banken och dess förmåga att upprätthålla omsättningen, än om medlen bindas i långa lån till jordbruket, emedan en sådan förlagsrörelse icke behöfver utsträckas till någon tid, jemförlig med den, jordbruket äskar för sina lån. Banken skall sålunda icke gå miste om den inflytelse på omsättningen och rörel-

sen, som den för sin egen skull och för upprätthållande af realisationen, såsom man vanligen uttrycker sig, ovilkorligen måste ega, utan denna inflytelse skall tvärtom vinna en betydelse, som den tyvärr nu icke i erforderlig mån innehafver.

Det förhåller sig nemligen så, att Bankens rörelse blifvit mer och mer af de enskilda bankerna kringskuren, hvilket väl till en väsendtlig del föranledts deraf, att Banken måste vara beredd att ensam invexla alla de sedlar, som för liqvider utom landet skola till silfver förbytas, utan att Banken har någon omedelbar magt att i motsvarande mån inskränka sedelmassan; men äfven i icke ringa grad vållats af det sätt, hvarpå Bankens fonder blifvit disponerade, derigenom Banken satts ur tillfälle att åstadkomma de indragningar, som den bort hafva i sina händer. Det är till följd häraf, som det händt, att Banken nedsatt räntan och att privatbankerna likväl förmått hålla den lika hög; om det än måste medgifvas, att andra orsaker till detta förhållande något bidragit. Om Banken tillåtes att på lämpligt sätt disponera de 14 millioner, som småningom komma att ingå, så skall den utan tvifvel blifva bättre herre öfver rörelsen och de enskilda penninge-institutionerna skola icke såsom nu kunna vara de bestämmande.

Med anledning af hvad jag sålunda yttrat, anser jag mig böra säga några ord beträffande privatbankerna, helst jag förnummit, att i många orter skall råda den föreställning, att dessa institutioner böra bortskaffas. Jag har redan yttrat, att dessa inrättningar, såsom sedelutgifvande kunnat umbäras, om man i rätt tid lemnat Banken de medel, den egt att upprätthålla omsättningen; men sedan de nu finnas, tror jag att vår nuvarande ställning icke medgifver den rubbning, som privatbankernas borttagande medförer. Dessutom är jag af den mening, att monopol för sedelutgifning är lika skadligt, som hvarje annat monopol, och tror, att i bankrörelse, hvartill, efter min tanke, sedelutgifning måste hänföras, det icke finnes något annat helsosamt system, än det som i alla andra förhållanden är det, som lemnar det bästa resultatet. Jag förordar således frihet äfven i afseende på sedelutgifning, och för privatbankerna en från Statens sida okontrollerad frihet. Men deremot ställer jag det, såsom mig synes, oeftergifliga anspråket att lika rättigheter skola åtföljas af samma skyldigheter, och att således privatbankerna skola, lika med Riksbanken, vara skyldige att med silfver inlösa sina sedlar. Den kontroll, som nu utöfvas öfver dem, tror jag ock vara otjenlig; ty om den än vore ständigt verksam, hvilket den icke är och knappast kan vara; så leder den dertill, att sedlarne tillmätas ett förtroende, som de åtminstone icke på den grund förtjena och åt dem beredes sålunda en omsättning, som det borde vara lemnadt åt privatbankerna sjelfva att söka förskaffa sig genom sådana kontroller, dertill allmänheten kunde ega förtroende. Detta skulle endast undantagsvis kunna påräknas i de från bankernas hemort mera aflägsna orter och den närmaste följden skulle blifva, att sedlarne hade omlopp endast i orten, och att det blefve ett intresse för bankerna att hålla dem der, hvarigenom utlåningarne företrädesvis skulle lemnas åt ortens producenter, för att undgå sedlarnes snara återvändande från de punkter, der konsumtionen företrädesvis gör sina liqvider.

Det

Det hörer icke till denna fråga att beröra sättet för undvikande af olägenheten utaf cirkulations-medel, inskränkta till särskilda orter, eller att tala om grunden för Bankens organisation; men i sistnämnda hänseende tillåter jag mig i förbigående uttala den mening, att det icke borde vara omöjligt att ställa saken så, att det blefve icke Banken, utan allmänheten eller rättare rörelsen, som bestämmer sedelutgifningens omfång; men äfven för detta syftelmål blir det nödigt, att Banken kan disponera sina fonder, och att dessa icke bindas i långa lån.

Vidkommande den nuvarande bankovinsten, så är det väl föga hopp, att denna skall kunna undvaras för uppgörande af budgeten. Man har tagit den, då den icke behöfts, om budgeten blifvit med sparsamhet uppgjord; och vi äro väl nästan alla medvetne derom, att den nu verkligen behöfves. Icke kan man heller bestrida billigheten deraf, att en korporation, vare sig den kallas Staten eller den skattdragande allmänheten, vill erhålla någon lindring i sina bidrag, då den eger ett kapital af nära 30 millioner, som dertill är användt i en rörelse, hvilken allmänt anses bland de mest vinstgifvande. Såsom deltagande i målsmanskapet för Banken skulle jag gerna se, att den finge behålla sin vinst, men betvivlar att så sker.

Hvad slutligen beträffar frågan om det Utskott, hvartill förevarande motion rätteligen hör, förefaller det mig särdeles besynnerligt, om en motion af så ingripande vikt för hela bankrörelsen skulle hänvisas till något annat Utskott än Banko-Utskottet. Knappast någon motion har synts mig innefatta vidsträcktare planer i afseende å Riksbankens rörelse och jag förstår knappast, hvad Banko-Utskottet skulle hafva att göra, eller huru det skulle kunna uträtta någonting, derest denna fråga hänvisas till ett särskildt Utskott, hvilket sättes vid sidan af Banko-Utskottet och icke kan undgå att förlama dess verksamhet. Jag bestrider derföre på det högsta tillsättandet af särskildt Utskott med det uppdrag motionen synes hafva åsyftat, i fråga om bankovinstens användande.

Många af Kammarens ledamöter instämde.

Herr Bjerckander: Den fråga, som i motionen afhandlas, är af beskaffenhet att den berör hela landets intresse. Oaktadt Herr *Björcks* onekligen sakrika anförande kan jag likväl icke undertrycka min förvåning öfver att man vill till Banko-Utskottet hänvisa motionen. Vid sistförflutna riksdag väcktes flera motioner i samma syftning. De behandlades af Banko-Utskottet och resultatet deraf är allom bekant. Jag är derföre öfvertygad att, om den nu föredragna motionen öfverlemnades till Banko-Utskottet, Utskottet skulle komma att förfara på samma sätt med den. Det förundrar mig att man är så rädd att skilja såväl denna som en mängd andra frågor från de ständiga Utskotten. Jag tror dock, att denna fråga, kanske den viktigaste som vid riksdagen förekommer, bör behandlas af ett särskildt Utskott, sammansatt af män, som äro med ämnet förtrogne. Jag finner ett ytterligare skäl för denna min åsigt uti den omständighet, att en mängd af Kammarens ledamöter icke tillhör något af de ständiga Utskotten.

Jag förenar mig derföre med dem, som yrkat motionens öfverlemnande till ett särskildt Utskott.

Herr And. Gudmundsson: Vid remissen af denna motion hyser jag många betänkligheter. Till en början torde det tillåtas mig att i korthet redogöra för hvad som vid förra riksdagen föregick i afseende på dylika frågor. Det är sannt, hvad Herr Björck sade, att inom Banko-Utskottet många tvistigheter uppstodo. Det är sannt att Konstitutions-Utskottet måste slita dessa tvistigheter, och sannt är äfven att sådana frågor, som rörde Statens och Riksbankens väl, behandlades i sammansatt Utskott.

Herr *Hierta* har, jag medgifver det, uppgifvit större delen af de orsaker, som verkat jordbrukets iråkade förlägenhet. Jag behöfver ej upprepa dem, men jag ber att dertill få lägga, att under en tid, då vi hade uppsjö på inhemska kapitaler, stiftades en privatbankslag, hvarigenom man kom i tillfälle att erhålla penningar på bättre villkor än Riksbanken kunde erbjuda. Dessutom voro lånen i Riksbanken förknippade med sådana svårigheter, att man föredrog lån i privatbankerna i afvaktan på den tid, då hypoteksbankerna skulle blifva i tillfälle att utlemna penningar. Härtill kom lagstiftningen om räntans frigifvande, som ytterligare försvårade ställningen. Det är således till största delen svårigheten att erhålla nödigt förlagskapital, som vållat jordbrukarens betryckta ställning.

Herr Björcks anförande var så sakrikt, att man svårigen kan tillägga något nytt. Jag får dock bekänna, att jag i vissa fall icke delar Herr Björcks uppfattning. Jag medgifver, hvad Herr Björck framhöll, att om Riksbanken från realisationens början fått behålla hela sin vinst, vi icke skulle kommit i förlägenhet och icke varit i behof af privatbanker. Jag tror att Banken då haft en fond af nära 200 millioner R:dr, ett kapital tillräckligt att understödja alla våra näringar. Jag vill icke bestrida Rikets Ständers rätt att för Statsverket använda Bankens vinst, men jag vill bestrida att denna rätt ledt till det allmännas bästa; och jag tror, att vi skulle stått på en helt annan punkt, om vi gått tillväga med mera försigtighet och sparsamhet.

Hvad remissen af motionen angår, så är det mig likgiltigt, om den öfverlemnas till Banko-Utskottet eller till ett särskildt Utskott; dock tror jag att frågan skulle blifva bättre utredd, om den af ett särskildt Utskott behandlades.

Herr Hedlund: Likasom jag förut föreslagit bildandet af ett särskildt Utskott för behandling af frågor rörande försvarsväsendet, vill jag nu förorda ett sådant Utskott för handläggning af finansiella frågor. Jag anser det vara en betydlig skilnad emellan speciella bankfrågor och frågan om den finansiella ställningen i dess helhet; och jag tror det ligga i deras intresse, som trefva härs och tvärs i detta ämne och leta efter orsakerna till den dåliga finansiella ställningen, att ett särskildt Utskott tillsättes för behandlingen af den ifrågavarande motionen.

Tiden är redan långt framskriden och ehuru jag anser diskussionen före remissen icke vara så oviktig, som många tyckas hålla före, utan jag snarare tror det vara af vikt för dem, som i Utskottet skola behandla motionen, att känna Kammarens åsigter i ämnet, vill jag ej ytterligare förlänga öfverläggningen, utan inskränker mig till den anmärkning, att samma betryck, som råder i vårt jordbruk, råder i alla öfriga Europeiska

länders. Härtill måste således finnas någon annan grund än den nu öfverklagade. Jag vill blott angifva en enda och den består deri att det finnes en mängd näringar, som för kapitalerna erbjuda större säkerhet än jordbruket. Hvad Sverige särskildt angår, så hafva vi väsendtligen bidragit till det öfverklagade förhållandet derigenom att vi medelst skyddstullar framkallat näringar, som för landet äro onaturliga. Meningarne i detta fall kunna och måste vara delade, och jag anser dertföre lämpligt att Kammaren utser ett särskildt Utskott, som åt detta ärende egnar en synnerlig omtanke; och detta desto heldre som, enligt hvad en talare redan påpekat, många af Kammarens ledamöter icke tillhöra något af de ständiga Utskotten. Detta gäller särskildt motionären, hvilken jag skulle önska att det lemnades tillfälle att i Utskottet försvara sin motion.

Herr Hörnfeldt: Vill man här uppträda för att visa den ena eller andra näringens företräde till understöd af allmänna medel, tror jag att man går väl långt utom ämnet. Jag anser att man, vid motioners remitterande till Utskott, icke bör onödigtvis förlänga diskussionen, utan spara sina krafter till dess motionerna återkomma från Utskotten. Om man i Kammaren sönderrifver motionerna, skola Utskotten säkerligen få svårt att komma till något resultat.

Hvad beträffar det Utskott, till hvilket den nu föredragna motionen bör hänvisas, så anser jag de frågor, motionen omfattar, stå i så oskiljaktigt sammanhang med de ärenden, som Banko-Utskottet har att behandla, att motionen ovillkorligen bör till detta Utskott överlemnas.

Herr Siljeström: Erkännande de många svårigheter, med hvilka jordbrukarne för närvarande laborera, och lifligt önskande att något må göras för att hjälpa dem ur dessa svårigheter, tror jag dock att jordbrukarne böra iakttaga mycken måtta i sina anspråk och, att jag så må säga, sätta kyrkan midt i byn. Det är ett märkvärdigt bemödande af jordbrukarne att söka nedsätta sin egen näring. De tala om sin nedtryckta ställning, och detta tal har så mycket repeterats, att jorden nu anses värd nästan intet. Under erkännande af den förlägenhet, hvori jordbrukarne för närvarande befinna sig, tror jag att man begår en orättvisa, då man beskyller Svenska jordbruket att vara så uselt som de sjelfve söka göra troligt; och till ett sådant antagande finnes dessutom inget anledning. Afkastningen af jorden är icke mindre nu än förr, utan tvärtom större i följd af ökad kultur. Herrans väderlek är ej heller sämre nu än förr. Vi hafva visserligen sett spanmålspriserna falla under några år, men detta prisfall har endast varit tillfälligt och spanmålen står nu i sådant pris, att jordbrukarne hafva all anledning att med detsamma vara belåtna. Ladugårdsprodukterna hafva stigit till ett pris, som förut var okänt, och ladugårdsskötsel, som är en särdeles vigtig faktor i jordbruket, har ökat i en grad, hvarom man förut icke kunnat göra sig någon föreställning; hvartill kommer, att forslingen af dessa produkter blifvit betydligt lättad. Jag slutar till jordbrukets förbättring äfven deraf, att, då egendomar nu säljas för hardt nära ingenting, man kan bortarrendera sådana till jemförelsevis temligen högt pris.

Hvad jordens kapitalvärde angår, så har det blifvit en jargon, att egendomarne blifvit oerhördt öfverbetalade och att någon hjälp icke står att vinna förr än de återgått till sitt naturliga kapitalvärde. Med den kännedom, jag kunnat förvärfva, tviflar jag på, att någon Svensk egendom blifvit betald med ens $\frac{2}{3}$ delar af dess verkliga värde; och så länge blott 2 à 300 R:dr betalas för hvarje tunnland inegor, under det icke något beräknas för skog, hagmark, sågar, qvarnar samt ofta ståtliga byggnader och trädgårdar, lär man icke kunna i ett för högt kapitalvärde söka anledningen till jordbrukets betryck. Jag vill derföre icke bestrida, att det finnes många egendomar, hvilka icke gifva ränta på 100 R:dr för tunnlandet; men orsaken härtill, der så är förhållandet, torde närmast vara att söka i ingenting annat än bristande skicklighet i jordens brukning och i bristande förlagskapital.

Beträffande vidare det betryck, hvari många jordbrukare för närvarande befinna sig, så tror jag att dertill finnes en naturlig anledning. Man bör icke förbise de stora förändringar, som jordbruket under de sista tiotalen af år undergått. Så länge frågan blott var att genom odling förstora den bärande jordytan, var det icke svårt att genom lån, äfven mot hög ränta, betäcka kostnaden derför, enär sådana företag inom ganska få år betala sig. Annat blef förhållandet sedan jordbrukaren började i intensiv rigtning göra förbättringar, t. ex. i afseende på grunddikning, byggnader, redskap, ladugårdsskötsel m. m. — förbättringar, hvilka icke betala sig lika fort som de nyss nämnda. Under sådana omständigheter är det nästan omöjligt, att ej stora svårigheter måste hafva uppstått för de jordbrukare, som företagit — och måhända i alltför stor skala — sistnämnda slags förbättringar med lånta penningar.

Hvad remissen af den föredragna motionen vidkommer, så instämmer jag med Herr *Hedlund* deri, att man bör medgifva dem, som det önska, att motionen öfverlemnas till ett särskildt Utskott, på det att frågan må vinna all den utredning, som den kan förtjena, och på det att man må göra rättvisa åt en så allmänt utbredd mening; ehuru jag tillstår, att jag icke tror att något praktiskt resultat kommer att derigenom vinnas. Vi hafva sett att i flera delar af landet komitéer blifvit nedsatta för denna frågas lösning. Deraf har dock ej tills dato vunnits något resultat; och slutligen, efter att sålunda hafva misslyckats i dessa bemödanden, har man nu ställt sitt hopp till Riksdagen.

Det torde tillåtas mig tillägga, att jag anser att jordbrukarne icke böra göra anspråk på att allt för mycket eller utan stor försigtighet anlita Statens inkomster såsom lånekällor. Jordbrukarne kunna med Ludvig XIV säga: "Staten, det är jag". Om de begära understöd af Staten, är det verkligen detsamma som om de begära det af sig sjelfva och om det sker på ett sätt, att det hela lider, så kommer detta att ytterst drabba dem sjelfva. Särskildt håller jag före att man icke bör försvaga Riksbanken; och det förundrar mig att personer, som oupphörligt rigta sina anmärkningar mot de enskilda bankerna, såsom en förment källa till det ekonomiska betrycket, på samma gång motarbeta Riksbankens konsolidering och utveckling, som väl skulle vara den enda möjliga motvigten mot privatbankernas befarade alltför stora inflytande.

På grund af hvad jag haft äran anföra slutar jag med den förklaring, att, ehuru jag anser motionen rätteligen höra till Banko-Utskottet, jag likväl icke vill motsätta mig densammas remiss till ett särskildt Utskott.

Herr Key: Jag skulle icke hafva anhållit om ordet ifall diskussionen inskränkt sig till en enkel formfråga, huruvida Herr Hessles motion borde remitteras till Banko-Utskottet eller till ett särskildt Utskott, men den har vidare utgrenat sig, den har sträckt sina rötter djupare än så. En föregående talare, Herr Hierta, har med öfverlägsen talang och skarpsinighet skildrat orsaken, efter hans förmening, till jordbrukets närvarande betryck och velat finna detta i en öfverspekulation å jordegendom, i en affärssvindel, som grep våra jordbrukare under sednare hälften af femtio-talet. Jag medger att han i mycket har rätt, och erkänner att litet hvar kan taga åt sig hvad han derom yttrat. Men medaljen har äfven en fränsida och en icke mindre utpräglad. En god del af de missförhållanden, som nu trycka, måste sökas i vår tull och framför allt i vår banklagstiftning.

Jag får öppet bekänna att, om jag haft äran vara representant vid förra riksdagen, skulle jag *icke* hafva röstat för lifsmedelstullar, ty jag anser icke jordbruket vara dermed betjent. Dessutom afhjelpes icke den ena orättvisan med en annan eller, som någon mera naivt uttryckte denna sanning: "om du slår ihjäl mig först, icke får jag slå ihjäl dig s'en för det?" Men detta oaktadt, Mine Herrar! begär jag skydd åt jordbruket, jag erkänner det. Men jag begär intet annat skydd än likställighet inför lagen; jag begär inga särskilda rättigheter och monopolier såsom jordbrukare, men jag vill icke heller i sådan egenskap utgöra några särskilda servituter, aldra minst sådana, hvilka fortfarande stämpla mig såsom samhällets träl. Jag vill icke att jordbrukaren skall vara tvungen, äfven om hans skörd väntar på inbergning, om hustru och barn ligga sjuka, att, när en resande vill fram, ofta af en nyck eller för sitt nöje, icke blott stå till hands när helst det fordras med sina hästar, jag vill att han skall få rå om sin person, hvilket icke är fallet, då han nu skall vara med såsom körsven. Han ensam måste ploga vägen om vintern och underhålla den året om, det är han, som skall bekosta indelta arméen, det är han, som skall bygga kyrkor, tingshus och prestgårdar, samt fullgöra otaliga onera, hvilka nu hvila ensamt på jorden och dess brukare.

Vår banklagstiftning, som ställer allt på korta papper, har sin dryga andel i betrycket. Den har vållat att inteckningar uppsägas och pennningar inströmma i bankerna för att derifrån mot dubbla räntor komma tillbaka på några ögonblick. Om jordbrukaren förut haft en egendom värd 100,000 R:dr och intecknad skuld för hälften eller 50,000 R:dr, så har han, om egendomen antages lemna fem procent ränta i afkastning, haft 2,500 R:dr att lefva af. Nu får han inteckningarna uppsagda och måste låna penningar mot 10 procent och har sålunda intet att lefva af. Uti hvad Herr Björck med djup sakkännedom yttrat rörande nödvändigheten af Riksbankens konsolidering, beder jag att få instämma, och tror att den icke längre får eller kan släpas i marvattnet efter våra enskilda banker, utan att det är Riksbanken, som måste försättas i en öfver den inhemska penningarörelsen dominerande ställning.

Ehuru jag därför icke vill instämma i motionärens förslag att för jordbrukets räkning i viss mån lägga embargo på Riksbanken på det sätt han framställt detsamma, påyrkar jag motionens remitterande till ett särskildt Utskott.

Herr E. Olsson instämde.

Herr Grefve Posse: Jag endast yrkar, att motionen må till ett särskildt Utskott remitteras, och vill icke med någon vidare framställning upptaga tiden.

Herr Friherre Schulzenheim: Diskussionen har dragit så långt ut på tiden att, oaktadt jag skulle önskat att yttra mig något vidlyftigare, jag likväl icke nu vill länge upptaga tiden, viss att det ämne, som ligger bakom frågan, ånyo skall uppträda under riksdagen och jag då komma i tillfälle att uttala mina åsikter.

Jag vill till en början påpeka, att jag anser Andra Kammarens uppgift vara, att söka åstadkomma en utredning af och, om möjligt, hjälp för det onda, hvaraf jordbruket lider och hvilket onda icke kan bedömas eller ens fattas af dem, som, i följd af konjunkturförhållanden, sitta vid de Egyptiska köttgrytorna. Man säger visserligen att jordbrukarne sjelfve vållat det onda och att de få stå sitt kast. Om det ock ligger någon sanning i detta yttrande, så kan man dock icke förneka, att det vore bedröfligt, om Kammaren skulle besluta sig för ett fortgående i samma riktning. Det, som jordbrukaren i landet önskar, är att hans ställning må af Riksdagen tagas i betraktande; och vi, ledamöter af Andra Kammaren, äro här för att framlägga en Svenska folkets Kongl. proposition om dess tillstånd och behof.

Då frågan gäller det sår, hvaraf landet efter mitt förmenande nu mest lider, nemligen en ensidig köpmanslagstiftning och en ofullständig banklagstiftning, och då Banko-Utskottet har till föremål för sitt arbete *Riksbankens* styrelse och förvaltning, men deremot de privata bankerna och hypoteksbankerna väl må anses kunna blifva föremål för öfverläggning, utan någon förberedande behandling af just Banko-Utskottet ensamt, kan jag icke förstå orsaken till den fruktan man synes hysa för motionens öfverlemnande till ett särskildt Utskott för medhinnande af frågans fullständiga utredning. Det påminner om fabeln om hunden på hötappen.

Man hör ofta den satsen uttalas, att om jordbrukaren är stadd i betryck, så må han gå under; den Svenska jorden finnes dock kvar och den kommer att af andra öfvertagas och att öfvertagas för billigare inköpspris, hvarefter näringen skulle bli mera vinstgifvande. Men kan det verkligen vara meningen, att det vore för landet gagneligt, om de, som nu äro jordbrukare, skola gå under och nedsjunka till proletärerens klass, för att sedan födas af andra? Jag för min del kan icke anse sådant för annat än en stor olycka och orättvisa. Jordbruket, betraktadt för sig, lider lika mycket som individen, hvilket t. ex bevisas af den nödtvungna hafreodlingen. Hvaraf lider då jordbruket? Jo af den onda tiden. Denna åter måste hafva sin grund ej blott i ofördelaktiga handelskonjunkturer och ett oförståndigt lefnadssätt; utan ock genom något fel i den ekonomiska lagstiftningen. Den är till stor del framkallad af lockande blom-

stermålningar, hvilka i betydlig mån äro skulden till det rådande systemet och hvori vi alla mer eller mindre deltagit, sjelfve dårade och dårande andra. Då den onda tiden sålunda kom, kan man väl ej påstå, att jordbrukarne sjelfva ensamme voro orsaken till densamma i vidsträcktare måtto, än att de låtit förleda sig af blomstermålningarne.

En öfverdrifven spekulation i arbetsföretag och en omättlig import verkade minskning i Riksbankens metalliska valuta, hvaremot landets rörliga kapital i öfrigt icke undergick någon förändring. Häraf följde emellertid en svår tid för jordbrukaren, då bytesmedlet och förlagsmedlet penningen saknades. Andra näringar hade lättare att draga en hög ränta och kapitalen gingo dit. De äro dock ej att afundas, ty de få samnerligen betala en dryg hyra derför och kämpa en svår kamp äfven de.

Om någon hjälp skall kunna vinnas måste man utan människofruktan lyfta på täckelset och, *om man* finner sig hafva gått i orätt riktning, sedan beträda en bättre väg. Nu synes det som om man fruktade för att få förhållandet utredt och sanningen uttalad. Jag deremot önskar att utredningen må ske fullständigt och derföre alldeles skiljdt från Banko-Utskottet.

Jag måste tillbakavisa den beskyllning, som så ofta blifvit gjord, att nemligen orsaken till jordbrukets betryckta ställning ligger i det höga pris, som betalats för egendomar. Bästa beviset för det grundlösa i denna beskyllning är, att blott 16 procent af Sveriges egendomar gått i handel sedan det nya systemet börjades; och man kan då med skäl göra den frågan, om det kan vara det höga egendomspriset, som ruinerat jordbruket? Om den ena individen betalar för högt hvad han köper, så bör väl säljaren hafva fått vinsten i behåll; ty man kan väl ej föreställa sig att den försvinner genom köpet.

Man har med rätta anmärkt det orätta i att våra hypothekslån tagits på för lång tid. Följden deraf har ock varit att jordbrukaren icke lärt sig att tillräckligt spara och icke nog ansträngt sina krafter för att afbetala sina lån under sin lifstid. Men detta låter ju äfven rätta sig för framtiden.

Privatbankernas missriktning är allmänt erkänd; derom behöfva vi således icke tvista. Ehuru de onekligen utgjort en häfstång för jordbruket, har dock denna häfstång icke varit den bästa. Den missriktning, i hvilken privatbankerna kommit, är förorsakad icke blott af det allmänna vinstbegäret, utan äfven af några mäktigare individers särdeles framstående egennytta.

Jag önskar tillsättandet af ett särskildt Utskott för behandlingen af ifrågavarande motion. Jag önskar, att det förhållande, som nu är rådande, icke må länge fortfara och jag omfattar med glädje hvarje förslag till att åstadkomma något bättre.

Det har blifvit en vana att förebrå mig att jag ofta talar i parabler. Jag ber emellertid att till slut få framställa en. Det var en gång i Persien en schak, som var mycket mån om sitt lands framåtskridande och hade tillnamnet den lagälskande. Han förde många krig för att derigenom öka sitt land. En dag red han ut med sin storvizir, hvilket man på Svenska möjligen kan öfversätta med minister. De träffade under vägen en dervisch, som förstod foglars lät. Tvänne ugglor sutto händelsevis i

ett närbeläget träd och språkade. Schaken frågade dervischen hvad ugglorna sade. Dervischen hörde en stund på dem och svarade derefter: jo, store schak, den ena ugglan frågar den andra, om hon vill gifta sin son med den förras dotter. Den andra svarade derpå, ja med vilkor att du i hemgift skänker din dotter 500 ödelagda byar och lika många ödelagda borgar. Är det ingenting annat än det, sade då den förre, så skall jag gerna gifva 1,200 af hvardera slaget, ty så länge Persiens storhet och lycka sökes genom krig lär det ej blifva brist på ödelagda byar och borgar.

Jag vill icke härmed säga, att något krig blifvit fördt mot jordbruket; men jag vill häraf hemta den lärdom, att ett lands storhet och sjelfständighet mindre vinnes genom stora eröfringar och yttre spekulationer och handelsöretag, än genom att rigta ansträngningarne till landets inre förkofran och framför allt annat genom modernäringen *jordbrukets* upplyftande, stärkande och *skyddande*.

Herr Murén: På ropen om proposition låter det som mitt uppträdande skulle mötas med otålighet och jag skall därför söka fatta mig så kort som möjligt.

Jag reserverar min rätt att få återkomma till och besvara den vidlyftiga afhandling angående bankväsendet, som en af Herrar Banko-fullmäktige funnit för godt att nu afgifva, när dessa bankofrågor en gång i vederbörlig ordning förekomma till öfverläggning och jag vill nu endast yttra mig i afseende på motionens remitterande och dermed närmast sammanhängande frågor.

Af grundlagen föreskrifves i 55 § sista momentet, att en motion icke får innehålla flera mål af olika beskaffenhet. I den nu föredragna finnes likväl tre särskilda ämnen sammanblandade. Motionen innehåller nemligen:

1:o) ett förslag om utgifvandet af obligationer genom hypoteksbanken. Detta ämne torde tillhöra Stats-Utskottets behandling.

2:o) ordas om bankovinstens användande, i hvilket afseende motionen ofelbart tillhör Banko-Utskottet och slutligen

3:o) afser motionen jemväl vidtagande af åtgärder till förekommande af och minskning i det betryck, uti hvilket jordbrukaren säges befinna sig; och hade motionen endast härtill varit inskränkt så skulle den måhända bort öfverlemnas till särskildt Utskott, men i det skick den nu finnes, så borde den, enligt mitt förmenande, rätteligen återtagas för att, om motionären så finner för godt, fördelas i trenne särskilda motioner, och sker icke detta, utan remiss nu skall göras, så måste väl denna ske till Banko-Utskottet, hvilket det tillhör att upplysa om huruvida någon bankovinst finnes att tillgå och i så fall, huruvida den är behöflig för Bankens konsolidering eller icke.

Hvad det omordade jordbruksbetrycket beträffar, så beder jag få erinra, att enahanda betryck, hvarför jordbrukaren säges vara utsatt, herrskar i fråga om alla andra näringar såväl här i landet som ock i snart sagdt alla andra länder; och medelst tillsättande af ett särskildt Utskott kan man omöjligen förändra detta förhållande, hvilket af fullkom-

ligt naturliga grunder tillkommit, och endast på samma väg kan återföras till sitt önskvärda normala förhållande.

Det särskilda Utskottet lärer omöjligen kunna på alkemistiskt sätt bereda guld och de som här sagt och förmenat, att de, hvilka motsätta sig bildandet af ett sådant Utskott för frågans behandling, önska jordbruksnäringens förfall, förtyda uppenbarligen andras välvilliga afsigter, ty ingen ärlig fosterlandsvän, hvarken inom eller utom denna Kammare, lärer väl finnas, som ej på det varmaste önskar framgång och fortfarande förkofran åt såväl denna vår modernäring, som ock åt alla öfriga näringsgrenar, men detta kan enligt mitt oförgripliga förmenande omöjligen åstadkommas medelst konstlade medel utan vinnes säkrast och endast derigenom att förhållandena tillåtas att på naturligt sätt reda sig sjelfva.

Ett stort misstag ligger det i det förmenande, som här yttrats om att, i händelse Banken fått behålla sin vinst, landet då skulle hafva befunnit sig i vida bättre ställning, emedan Banken i så fall skulle varit i besittning af rikliga tillgångar till utlåning åt jordbrukarne.

Hade den del af bankovinsten, som ej erfordrats till Bankens konsolidering, icke tagits till fyllande af Statsverkets behof, så skulle deremot svarande skatter i stället hafva utbetalats och en högre beskattning skulle mycket kännbarare hafva hämmat landets på sednare tiden så snabba utveckling i jordbruk och andra näringar, ty ingen riksdaler fördubblar sig så fort som den, hvilken får blifva kvar i den skattdragandes ficka.

Den nu så bittert öfverklagade penningebristen härleder sig till hufvudsaklig och öfvervägande del derifrån, att vi hafva så lätt för att fördelaktigt använda våra penningar, det är ju temligen klart och tydligt att denna brist skall vara kännbar, om vi taga i betraktande den stora utveckling, som landets näringar i alla rigtningar på sednare tiden vunnit.

Aldrig förr har Sveriges jordbruk varit utbildadt i en sådan stor skala som det för närvarande är, aldrig hafva våra hus varit så många och så väl byggda, aldrig våra ladugårdar varit fyllda med så många och så goda kreatur m. m. Det är, om jag så må uttrycka mig, syndigt att klaga under en period, då vi stå så högt och att söka uppröra känslorna genom att tala om jordbrukets förfall, då landets utveckling i alla brancher är högre än någonsin tillföre. Hafva vi icke nog af silfver och guld, så hafva vi dock andra valutor af större värde än någonsin tillföre.

Man talar om och klagar öfver, att räntan är hög hos oss i jämförelse med räntefoten i andra länder, men man besinnar icke att detta förhållande härleder sig derutaf, att andra länder, såsom t. ex. Danmark, Holland m. fl., hvilka hafva sina jordegendomar i det skick, att de nästan kunna anses som trädgårdar, icke hafva så många inbjudande tillfällen för användandet af sina besparingar eller penningeöfverskott, som vi hafva det, och då vi äro i tillfälle att använda såväl egna som andras penningetillgångar, så är det väl naturligt att räntan här står högre; men för min del anser jag det för en stor fördel, att vi kunna nyttigt använda utländska kapitaler emot ränta.

Ingen är mindre produktiv än räntetagaren och om vi realisera våra egendomar, skepp och fabriker och lefva endast på räntan, männe vi då

skulle göra fäderneslandet och oss sjelfva större nytta, än om vi arbeta med såväl egna tillgångar och besparingar som ock med andras?

Svensken är arbetsam, ihärdig och omtänksam och använder derföre, i tillgodogörandet af sitt lands rika naturgåfvor, såväl sina egna som ock en del af andra länders tillgängliga penningeresurser och detta bör väl icke klandras utan tvärtom rättvisligen framhållas såsom en stor förtjenst.

Vår export har under de sednaste femton åren tredubblats, och kan man då med något det ringaste skäl säga, att våra näringar befinna sig i lägervall endast derföre att vi ej hafva så mycket penningar som vi önska.

Skola vi nu för denna fråga tillsätta ett särskildt Utskott, så få vi ock tillsätta sådana för upphjelpande af hvarje af våra andra näringar, och att tillsätta Utskott för att skapa guld är en orimlighet.

På dessa skäl och till förekommande jemväl af onödig tidspillan påyrkar jag remiss af motionen till Banko-Utskottet.

Herr Lindström: Jag icke blott lofvar att i största korthet yttra mig, men vill äfven försöka hålla detta löfte.

Att af en liten gnista kan varda en stor eld visar bäst den här förda lifliga diskussionen. Det var farligt att blåsa på denna gnista, hvaraf följden blott kunde bli och äfven blifvit en het och häftig sammadrabbningen mellan de olika meningarne, en elementernas lössläppning, som ej bådär godt för den goda saken. Men sedan nu åskan på andra sidan rullat ut, sedan den grymme Goliath, den "kristne juden", af den väldiga slungan blifvit lagd till marken, kunna vi väl åter vänta oss lugn för någon tid. Jag kan dock icke underlåta att, i förbigående, anmärka det i min tanke oparlamentariska att mot enskilde personer eller samhällsklasser utkasta anathemer och omotiverade beskyllningar, och Kammarens ogillande af sådant synes mig vara fullt på sin plats.

Hvar sak bör ses för sig, och här är ju icke hufvudfrågan hvarken om orsaken till landtmannens iråkade förlägenhet eller sättet att afhjelpa den, utan endast och allenast till hvilket Utskott motionen skall överlemnas.

Hvad nu denna del af frågan beträffar, så skulle jag visserligen icke hafva något emot motionens hänvisande till särskildt Utskott, men jag anser, att detta, med afseende på motionens hufvudsyfte, skulle vara detsamma, som att, om jag så får uttrycka mig, falla Banko-Utskottet i embetet eller träda dess rätt för nära. Vi hafva nemligen hittills förbisett en omständighet, å hvilken jag nu fäster uppmärksamhet. Det är icke blott grundlagen, utan äfven den af Rikets Ständer vid sistlidna riksdag för det blifvande Banko-Utskottet utfärdade instruktion, som vi måste taga till ledning vid fattandet af vårt beslut i förevarande fråga, och denna instruktion innehåller i tydliga ordalag, att det åligger Banko-Utskottet att afgifva förslag, huru bankovinsten skall användas. Detta kan Banko-Utskottet icke göra, derest annat Utskott kommer att behandla ifrågavarande af Herr Hesse väckta förslag. Motionären har föreslagit, att det särskilda Utskottet kunde, om så behöfdes, sammanträda med annat ständigt Utskott för motionens behandlande, men deremot strider Riksdags-ordnin-

gens 47 §, som endast medgifver ständigt Utskott att sammanträda med annat ständigt Utskott till öfverläggning i ett ärende, men icke med tillfälligt eller särskildt Utskott, och således är den af motionären föreslagna utvägen icke här tillämplig. Resultatet af mitt andragande är, att jag påyrkar motionens öfverlemnande till Banko-Utskottets behandling.

Herr Hierta: Jag anhåller om ursäkt, för det jag ännu en gång begärt ordet. Dertill har jag varit föranledd af en talares här bakom mig yttrande, det jag skulle hafva beskyllt jordbrukarne att hafva varit enda orsaken till den i landet rådande penningeförlägenheten. Med en slik beskyllning har jag aldrig framkommit, utan endast yttrat, att det ingalunda var underligt att på den tid, då här i landet fanns god tillgång på penningar, jordbruksfastigheter stego till öfverdrifna priser och framkallade en öferspekulation, som åtminstone till någon del bidragit till den penningeförlägenhet, som under de sednare åren förmärkts och ännu fortfar. Hvad nu såväl jordbrukarne som öfrige näringsidkare beträffar, tror jag att alla hafva syndat lika mycket, ty personer af alla klasser, lockade af den lätta penningetillgången, kastade sig, om jag så får säga, utan tillräcklig betänksamhet in på icke allenast inköp af fastigheter utan äfven på hvarjehanda andra öfverdrifna spekulationer och affärer, hvars utgång icke kunde på förhand beräknas; men jag frågar: hafva väl andra näringsidkare det bättre än jordbrukarne? Är det bättre för idkare af jernhandteringen, trävaru-utförseln med flere? Klagas det icke lika mycket inom dessa klasser och med lika mycket skäl? Alla äro de utsatta för och kämpa med det onda, som bristen på rörligt kapital medfört, och jag tror att cessionernas antal bland handlande i städerna är proportionsvis större, än på landet. Måhända hafva de lysande målningar öfver den allmänna ställningen, som för ett tiotal år sedan blefvo framlagda, i någon mån bidragit till att man inlåtit sig uti alltför stora företag, men jag vill dock icke för mycket lägga dem till last hvad som inträffat. I afseende på hvad som blifvit lagdt privatbankerna till last tror jag emellertid, att jordbruksintresset har sin goda andel i hvad man nu förebrår dessa banker. Vid en riksdag för 15 år sedan, då det var fråga om förändring i lagstiftningen för privatbankerna, förfäktade jag och några med mig i ett af de dåvarande Riks-Stånden den åsigten, att dessa banker icke borde tillåtas utgifva sedlar till lägre valör än 10 R:dr. Jag vågade då säga, att om man icke inskränkte denna sedelutgifningsrätt, såsom jag nyss nämnt, så skulle privatbankerna snart vara mäktigare än både Konung och Ständer. Men det var då hufvudsakligen det starkt representerade jordbruksintresset, som försvarade privatbankernas rätt att få utgifva sedlar af lägre valör.

Man har sagt, att jag bestridit tillsättningen af ett särskildt Utskott för behandlingen af denna fråga, af fruktan för en fullständig utredning af den allmänna ställningen, men jag hemställer till Kammaren, om icke det föreslagna särskilda Utskottet kan och måste betraktas såsom en komité, hvilken det åligger att inkomma med sitt förslag, hvilket ovilkorligen sedermera skall behandlas af Stats- och Banko-Utskotten. Skola dessa båda Utskott under frågans utarbetande i det särskilda Utskottet sitta och vänta, tilldess sistnämnda Utskotts förslag hinner afgifvas och inkomma? Sådant är, enligt min åsigt, i högsta grad olämpligt, och jag har, oakadt

jag redan förut gifvit min mening tillkänna, ansett mig böra förnya mitt yrkande, att motionen måtte hänvisas till behandling af Banko-Utskottet.

Överläggningen var slutad, och då Herr Talmannens särskilda propositioner, huruvida Herr Hessles motion, N:o 157, skulle till Banko-Utskottet eller till särskildt Utskott hänvisas, besvarats med blandade *ja* och *nej*, begärdes omröstning, i anledning hvaraf uppställdes, godkändes och anslogs en voteringsproposition, så lydande:

”Den som anser, att Herr B. W. Hessles motion N:o 157 bör till Banko-Utskottet hänvisas,

röste *Ja*;

Den det ej vill,

röste *Nej*;

Vinner *Nej*, har Kammaren beslutat att till särskildt Utskott hänvisa ifrågavarande motion.“

Häröfver i stadgad ordning anställd votering utföll med 95 *nej* mot 69 *ja*, i följd hvaraf motionen var till särskildt Utskott hänvisad; men Kammaren ansåg sig, på framställning af Herr Talmannen, af enahanda anledning som nyss omförmäldes vid behandlingen af Herr Meijerbergs till särskildt Utskott hänvisade motion N:o 144, icke böra nu bestämma antalet af ledamöter i detta Utskott.

§ 9.

Herr *Buscks* motion, N:o 158, hänvisades till ett tillfälligt Utskott samt Herr *Johan Ericksons* motioner, öfverlemnades, N:o 159, till Stats-Utskottet och N:o 160 till Bevillnings-Utskottet.

§ 10.

Herr *Johan Ericksons* motion, N:o 161, om ändring i gällande jagtstadga föredrogs ånyo.

Sedan Herr Talmannen med anledning af Herr Lindströms hemställan, att denna motion måtte hänvisas till Lag-Utskottet, upplyst, att frågor om ändring i jagtstadgan förr behandlats af Ekonomi-Utskottet, blef Herr *Johan Ericksons* motion, N:o 161, hänvisad till ett tillfälligt Utskott.

§ 11.

Vid föredragning af Herr *Rosenbergs* motion, N:o 163, om indragning af kronofogdetjensterna och dit hörande göromåls öfverflyttande på länsmännen, begärdes ordet af Herr Rosenberg:

Något annat anfördes ej, och Herr *Rosenbergs* motion, N:o 163, hänvisades till Stats-Utskottet.

§ 12.

Herr *Keys* motion, N:o 164, och Herr *Anders Pehrssons* motion, N:o 165, hänvisades, den förra till ett tillfälligt Utskott och den sednare till Lag-Utskottet.

§ 13.

Herr *Ljuslins* bordlagda motion, N:o 167, om skiljande från jordbruket af skyldigheten att underhålla vägar och broar, samt om anvisande af härtill erforderliga medel, föredrogs ånyo.

Herr Bjerkander: Det ämne, som i den nu föredragna motionen beröres, har under flere föregående riksdagar varit föremål för Rikets Ständers pröfning. Frågan om väg- och brobyggnadsskyldigheten har varit en stående fråga. Flera förslag att förändra denna skyldighet hafva tid efter annan varit å bane, men af alla är det nu framlagda det olyckligaste, ty genom detsammans antagande skulle alla klasser komma att drabbas af detta onus. Hvarföre jag nu begärt ordet, är för att upplysa derom, att Rikets sednast församlade Ständer ingått till Kongl. Maj:t med en underdånig skrifvelse i ämnet, uti hvilken föreslogs, att alla de, som begagna sig af bro- och väganläggningarne, skulle sjelfva bekosta dessas underhåll; och min mening är derföre nu att hemställa, det motionären ville återtaga sin motion, helst det icke synes vara i sin ordning, att man fattar något beslut i frågan, under det man afvaktar Kongl. Maj:ts nådiga svar på den aflåtna skrifvelsen.

Herr Rosenberg: Den förevarande motionen synes hufvudsakligen äsyfta ändring uti nu gällande lag i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla vägar och broar, hvarföre jag anser den böra hänvisas till Lag-Utskottets behandling. Skulle i motionen jemväl hafva blifvit framställd begäran om statsanslag, så kan ju Lag-Utskottet, om motionen till detta Utskott öfverlemnas, sammanträda med delegerade från Stats-Utskottet, och jag påyrkar förthy motionens hänvisande till Lag-Utskottet.

Öfverläggningen var slutad, och sedan Herr Talmannen förklarar, att han, vid det upplysta förhållande att motionären nu vore frånvarande, icke kunde framställa proposition derå, att motionen skulle återtagas, blef Herr *Ljuslins* ifrågavarande motion hänvisad till Lag-Utskottet.

§ 14.

Herr *Ola Jönssons* bordlagda motion, N:o 169, hänvisades till Stats-Utskottet.

§ 15.

Sedan Herr *Sääfs* motion, N:o 170, om beviljande af anslag för östra stambanans byggande från Norrköping till Linköping till föredragning anmälts, yttrade

Herr *Sääf*: Då man äfven vid denna riksdag samtalsvis hör betänkligheter framställas mot hvarje anslag till jernvägsanläggningar, torde jag vid remissen af denna min motion få erinra, att om ock ställningen i landet icke skulle vara den bästa, bör man väl icke derföre alldeles förbise eller lemna obegagnad en så mäktig häfstång till landets förkofran som utvidgandet af våra jernvägsförbindelser. Jag medgifver, att vi i det fallet gått raskt och kanske väl hastigt till väga, men att nu alldeles dermed upphöra, vore att göra sig skyldig till en motsatt öfverdrift, som har ännu

menligare följder med sig. Vi skola visserligen icke upphöra, säges det, utan fullborda det påbörjade. Nåväl! påbörjade äro nordvestra och östra stambanorna, båda äro de af Rikets Ständer beslutade och till sin riktning bestämda. Om den enes företräde framför den andra, med afseende på tiden, inom hvilken hvardera bör färdigbyggas, är likväl ingenting bestämdt för någondera. Stats-Utskottet eger nu i första rummet att derom ingå i pröfning. Afses dervid den större eller mindre ekonomiska nytta, som är förenad med den enas eller andras fullbordande, är jag viss uppå att den östra banan icke blifver tillbakasatt. Jag vill icke bestrida eller förringa vigten af den nordvestra banan; tvärtom finner jag det högst önskvärdt, att den må fulländas och att Sverige derigenom må visa sin sträfvan att träda i ännu närmare förbindelse till våra Norske bröder; men något företräde beträffande tiden för denna banas fulländande kan detta icke innebära, icke heller de rent ekonomiska förhållandena i afseende å denna bana. Våra kommersiella förbindelser med Norge äro i allmänhet föga utvecklade, minst de som bero af vår samfärdsel landvägen.

Svensk industri och Svenska produkter hafva hittills föga beaktats af Norrmännen; den påbörjade jernvägsbyggnaden ingifver visserligen förhoppning om ett bättre förhållande i detta afseende, men icke så att vi kunna undanskjuta andra företag af samma art som samtidigt kunna utföras. Jag anhåller fördenskull vördsamt, att Stats-Utskottet måtte noga öfverväga, huruvida verkliga och tillräckliga skäl förefinnas att så uteslutande anslå medel till endast den nordvestra banan, som den Kongl. Propositionen antyder. Jag anhåller att detta mitt yttrande måtte få åtfölja motionen till Stats-Utskottet.

Herr *Sääfs* motion, N:o 170, blef härefter tillika med hans yttrande hänvisad till Stats-Utskottet.

§ 16.

Hänvisades:

Herr *Hiertas* motion, N:o 171, till Lag-Utskottet.

Herr *C. J. Bergmans* motion, N:o 174, och

Herr *Kolmodins* motion, N:o 175, till Stats-Utskottet.

Herr *Åke Anderssons* motion, N:o 176, till Lag-Utskottet.

Densammes motion, N:o 177, och

Herr *Åke Anderssons* motion, N:o 178, till tillfälligt Utskott.

Densammes motion, N:o 179, och

Herr *Trägårdhs* motion, N:o 180, till Stats-Utskottet.

Herr *Rooths* motion, N:o 181, till Stats-Utskottet.

Herr *J. Fredrikssons* motioner, N:ris 182 och 183, till Lag-Utskottet.

Herr *Olivecreutz*' motion, N:o 184, till Stats-Utskottet.

Herr *Åstrands* motion, N:o 185, och

Herr *Jonassons* från Calmar län, N:o 187, till Bevilhnings-Utskottet.

Densammes motion, N:o 188, till Stats-Utskottet.

Densammes motion, N:o 189, till Lag-Utskottet.

Densammes motion, N:o 190, till Bevilhnings-Utskottet.

Herr *Öhlins* motioner,

N:o 191, till Stats-Utskottet, och

N:o 192, till Lag-Utskottet.

Herr *Berónius'* motion, N:o 194, till ett tillfälligt Utskott.

Herr *Staaßs* motion, N:o 195, till Stats-Utskottet.

§ 17.

Föredrogs ånyo Herr *P. Östmans* motion, N:o 198, om inrättandet af sådan tullstation vid Nylands lastageplats inom Wester-Norrlands län, att från utrikes orter kommande fartyg må ega att der in- och utklarera.

Herr Witt: Ifrågavarande motion tillhör, enligt mitt förmenande, tillfälligt Utskotts handläggning, eller ock kan den direkte af Kammaren afslås. Den afser ändring i Rikets ekonomiska lagstiftning och kan således icke tillhöra Bevillnings-Utskottet.

Herr *Östman*: Med motionen åsyftas, att vid Nylands lastageplats tullkammare måtte inrättas och tulltjenstemän tillsättas; och då vid sådant förhållande statsanslag varder erforderligt, derest motionen vinner framgång, torde den böra remitteras till Stats-Utskottet.

Herr *Björck*: Det måste medgifvas, att det emellanåt kan vara svårt att afgöra till hvilket Utskotts behandling ett ärende hörer. Regeringsformens 89 § bestämmer hvilka motioner uteslutande hafva tillhört fordna Ekonomi-Utskottet. I denna grundlagsbestämmelse tror jag, att vi hafva säkraste ledningen för vårt åtgörande i förevarande fall; hvarföre och då de ärenden, som hittills handlagts af Ekonomi-Utskottet, efter nu gällande Riksdags-ordning tillhöra tillfälligt Utskott. Jag anser motionen, som rör en ekonomifråga, böra till sådant Utskott hänvisas.

Öfverläggningen var slutad, och Herr *Östmans* motion, N:o 198, med deröfver afgifna yttranden, hänvisades till ett tillfälligt Utskott.

§ 18.

Herr *P. Östmans* motion, N:o 199, hänvisades till Stats-Utskottet.

§ 19.

Ånyo föredrogs Herr *C. A. Larssons* motion, N:o 201, om tillsättande af antingen ett särskildt eller ett tillfälligt Utskott, med uppdrag att revidera nu gällande kommunallagar, då ordet begärdes af

Herr *Sven Hansson*: Då motionärens förslag, i hvad det angår landstingen, innehåller ungefär detsamma, som jag uti en vid förra riksdagen väckt motion föreslagit, instämmer jag derutinnan helt och hållet med motionären. I öfrigt önskar jag åtminstone den ändring uti kommunalförfattningen, att omröstningen i kommunalfrågor måtte ske per capita vid tillsättande af förtroendeplatser, ty det har hittills icke varit ovanligt att se, det en eller två personers mening dikterat besluten, ehuru tiotals andra personer, som vid kommunalstämmor närvarit, varit af alldeles motsatt åsigt.

Herr Witt: Motionären har föreslagit, att Riksdagen ville besluta tillsättandet af antingen ett särskildt eller ock ett tillfälligt Utskott att revidera eller granska våra nu gällande kommunallagar. Ett sådant alternativt förslag kan icke grundlagsenligt framställas, utan det är ämnets beskaffenhet, som skall bestämma, huruvida det bör behandlas af särskildt eller tillfälligt Utskott. Så vidt frågan berör kommunallagen, torde dess behandling böra överlemnas till ständigt Utskott.

Vidare anfördes ej, och Herr *C. A. Larssons* motion, N:o 201, hänvisades till Lag-Utskottet.

§ 20.

Bordlagda motioner hänvisades:

Herr *C. A. Larssons* motion, N:o 202, till Banko-Utskottet, och *Densammes* motion, N:o 203, till Stats-Utskottet.

§ 21.

Föredrogs ånyo Herr *Matts Pehrssons* motion, N:o 204, om nedsättning i hamnumgälder samt lindring i lots-, fyr- och båk-afgifter, m. m.

Herr Sjöberg anförde: Jag hemställer till Kammaren, huruvida icke ifrågavarande motion bör remitteras till tillfälligt Utskott, helst motioner i enahanda syftning tillförene hos Rikets Ständer öfverlemnats till Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet.

Herr *Matts Pehrsson*: I motsats emot föregående talaren vågar jag påstå, att dylika motioner som ifrågavarande, dermed afses eftergift af Statens medel, förut alltid blifvit remitterade till Stats-Utskottet, och detta med rätta, enär de innefatta fråga om att öka eller minska Statens inkomster.

Herr Sjöberg: Jag nödgas bestrida rättigheten af Herr *Matts Pehrssons* uppgifter. Derest en motion i förevarande syftning tillika innehållit fråga om utgifter från statskassan, har den tillförene vanligtvis blifvit remitterad till Stats-Utskottet, men behandlad af Sammansatt Stats- samt Allmänt Besvärs- och Ekonomi-Utskott. I annat fall, och derest motioner, i likhet med denna, såvidt jag annars under uppläsningen af den korta rubriken rätt fattat motionens innehåll, icke hufvudsakligen afsett disposition af vissa statsmedel, har man plägat öfverlemna dem till behandling af Ekonomi-Utskottet, som efter förekommande omständigheter sammanträdt med delegerade från Stats-Utskottet.

Herr *Matts Pehrsson*: Jag anser mig, till genmäle å hvad föregående talaren yttrat, böra erinra, att vid föregående riksdagar, innan ännu bemälda talare deltog i riksdagsförhandlingarne, frågor rörande fyr- och båk-afgiften alltid behandlats inom Stats-Utskottet, hvilket ansetts så mycket mera nödvändigt, som detta Utskott tillkommer att uppgöra kalkylen öfver Statens inkomster och utgifter; och tror jag, att dylika frågor fortfarande böra till Stats-Utskottet öfverlemnas.

Öfverläggningen var slutad, och Herr *Matts Pehrssons* motion, N:o 204, med deröfver afgifna yttranden hänvisades till Stats-Utskottet.

§ 22.

Herr *Matts Pehrssons* motion, N:o 205, hänvisades till ett tillfälligt Utskott.

§ 23.

Då Herr *Matts Pehrssons* motion, N:o 206, angående granskning och omarbetning af nu gällande seglationsordning, ånyo föredrogs, yttrade

Herr *Matts Pehrsson*: Jag hemställer, att denna min motion måtte öfverlemnas till Bevillnings-Utskottet, emedan detta Utskott tillkommer att uppgöra seglationsordningen.

Vidare anfördes ej, och Herr *Matts Pehrssons* motion, N:o 206, hänvisades till ett tillfälligt Utskott.

§ 24.

Motioner, som blifvit bordlagda, hänvisades:

Herr *Scen Erssons* motion, N:o 207, till ett tillfälligt Utskott.

Herr *A. Anderssons* från Wermlands län motion, N:o 208, till Stats-Utskottet.

Densammes motion, N:o 209, till Lag-Utskottet.

Herr *Grafströms* motion, N:o 211, till Lag-Utskottet.

Herr *Fahlanders* motion, N:o 214, till Bevillnings-Utskottet.

Herr *Jöns Pährssons* motion, N:o 215, till Lag-Utskottet.

Densammes motion, N:o 216, till Bevillnings-Utskottet.

Densammes motion, N:o 217, till Lag-Utskottet.

Herr *Bovins* motion, N:o 219, till Stats-Utskottet.

§ 25.

Föredrogs ånyo Herr *Medins* motion, N:o 221, om skyldighet för enskilda banker med sedelutgifningsrätt att för denna rätt erlägga särskild bevilning, samt om underdånig framställning till Kongl. Maj:t, att några nya oktrojer för sedelutgifvande banker icke vidare måtte beviljas.

Herr C. A. Larsson: Så vidt jag riktigt uppfattat motionärens mening, innehåller motionen det yrkande, att privatbankerna skulle för sin rörelse åläggas betala bevilning, motsvarande två tredjedelar af deras nettovinst. Jag önskar, med anledning af ett så orimligt påstående, få fästa Utskottets uppmärksamhet derpå, att det blir den låntagande allmänheten, som i sådant fall kommer att betala den dryga bevilningen, ty det är gifvet och klart, att privatbanks-direktionerna skulle, för att komma ut med erläggande af en dylik beskattning, nödgas att höja räntan å beviljade lån tre- à fyradubbelt mot hvad den hittills varit. Jag anser, såsom jag redan nämnt, yrkandet vara alldeles orimligt, och hoppas att motionen icke måtte röna någon framgång.

Herr Staaff: Med anledning af den föregående talarens framställning vill jag deremot fästa uppmärksamheten derpå, att ett sådant för-

hållande, han påpekat, omöjligen kan komma att ega rum, ty om privatbanksdirektionerna skulle falla på det orädet, att tre- eller fyradubbla räntan å beviljade lån, såsom han förespeglat, skulle den naturliga följden deraf blifva den, att privatbankerna alldeles icke komme att anlitas i låneväg, hvadan dylika försök att ohemult betunga den lånebehöfvande allmänheten komma att af sig sjelfva förfalla.

Herr Medin: Jag undrar alldeles icke på, att de, som hylla privatbanksintresset, finna mitt yrkande strängt och orimligt, och jag har icke heller väntat mig annat från det hållet, men i andra länder går det för sig att beskatta en dylik rörelse, och jag hoppas att det äfven skall hädanefter lyckas äfven här. Jag tillåter mig för jemförelsens skull påpeka, att Staten redan, genom åsättande af hög bevilning å bränvinsbränningsrörelsen, lyckats åtkomma all egentlig behållning å denna näring, och jag vet icke någon orsak, hyarför den ena näringen skall gynnas framför den andra, utan må alla dela samma öde, att i lika grad bidra till fyllande af Statens behof. För närvarande har jag endast att yrka motionens hänvisande till behörigt Utskott, hvarest jag hoppas att den måtte behandlas på det sätt densamma, enligt min åsigt, förtjenar.

Öfverläggningen var slutad, och Herr *Medins* motion, N:o 221, jemte dit hörande yttranden hänvisades till Bevilnings-Utskottet.

§ 26.

Föredrogs och bordlades Första Kammarens tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4, med förslag till reglementariska föreskrifter för Riksdagen. Sammanträdet afslutades kl. $\frac{1}{4}$ 3 e. m., men fortsattes åter

Kl. 6 e. m.

§ 27.

Herr *Medins* motioner hänvisades:
N:o 222, till Banko-Utskottet, och
N:o 223, till ett tillfälligt Utskott.

§ 28.

Föredrogs ånyo Herr *Medins* motion, N:o 224, om åtskilliga förändringar i anordningen af trafiken å Statens jernvägsstambanor, då ordet begärdes af

Herr Sven Hansson: Jag begärde ordet för att få instämma i motionen, dertill jag har så mycket mer anledning, som jag sjelf erfarit huru oskäligt dryg frakten på jernväg är jemförd med andra kommunikationsanstalter, t. ex. ångbåtar. Huru olämplig taxan för jernvägstrafiken är så väl i sina bestämmelser som i tillämpningen, synes till exempel af den höga frakten för gryn, derför taxan bestämmer priset till öfver 50 procent mer än frakten utgör för samma quantitet mjöl. Skälet till denna betydliga skilnad i frakter för mjöl och för gryn känner jag icke. Vidare förekommer bland taxans bestämmelser, att ett parti gods om 100 centner, utgörande en vagnslast, jemförelsevis drager en betydligt billigare frakt-

kostnad än ett mindre parti. Det har ock inträffat att en person, som hade 99 centner mjöl och 60 centner gryn att afsända, heldre erlade afgiften för mjölet efter den för gryn bestämda, oaktadt den var öfver 50 procent högre, blott därför att det felade ett centner mjöl i beloppet, som bestämde partipriset. Observeras bör, att fraktegaren hade dessutom 60 centner gryn, som fraktades på samma vagn. Det synes således vara högst behöfligt, att taxan rättas och i vissa delar nedsättes, derigenom Staten, efter mitt förmenande, ingalunda skulle förlora. För en säck malen spanmål, som skickas härifrån på jernväg till Norrköping, utgör frakten omkring 2 R:dr, men sjövägen uppgår frakten för en sådan säck blott till 50 öre. Jag vill således lägga det Utskott, som kommer att behandla motionen, på hjertat, att åstadkomma en nödig och billig jemkning i taxans bestämmelser.

Herr *Sandstedt* anmälde, att han instämde i syftet af Herr *Medins* motion.

Vidare anfördes ej, och Herr *Medins* motion, N:o 224, med deröfver afgifvet yttrande, hänvisades till ett tillfälligt Utskott.

§ 29.

Vidare hänvisades bordlagda motioner:

Herr *Medins* motion, N:o 225, till Lag-Utskottet.

Herr *P. Anderssons* från Blekinge län, N:o 226, till Stats-Utskottet.

Densammes motion, N:o 227, till ett tillfälligt Utskott.

Densammes motion, N:o 228, till Bevillnings-Utskottet.

Herr *Brunbergs* motion, N:o 230, till det särskilda Utskott, som blifvit tillsatt för behandling af frågor, rörande förändrad organisation af landtförsvaret.

§ 30.

Änjo föredrogs Herr *Per Nilssons* från Christianstads län motion, N:o 231, om den nu varande beväringsexercisens upphörande och den derigenom uppkommande besparings användande för skarpskytteväsendets befrämjande m. m.

Herr Witt anförde: Jag hemställer om det icke vore rättast att öfverlemna denna motion till behandling af särskildt Utskott.

Herr *Per Nilsson* från Christianstads län: Min tanke är, att denna motion bör remitteras till det särskilda Utskott, som tillsättes för behandling af frågor rörande landtförsvaret.

Vidare yttrades icke, och Herr *Per Nilssons* motion, N:o 231, med dit hörande yttranden, hänvisades till det särskilda Utskott, som har att behandla frågor rörande förändrad organisation af landtförsvaret.

§ 31.

Herr *Per Nilssons* från Christianstads län motion, N:o 232, hänvisades till Bevillnings-Utskottet.

§ 32.

Då Herr *Per Nilssons* från Christianstads län motion, N:o 233, med förslag rörande sättet för väljande af deputerade till markegångstaxornas upprättande, ånyo föredrogs, yttrade

Herr Hessle: Efter min åsigt bör det tillkomma Bevillnings-Utskottet att utreda och yttra sig öfver det i motionen framställda ämne, som afser en skatte- eller bevillningsfråga. Möjligen borde äfven Stats-Utskottet gemensamt med Bevillnings-Utskottet deltaga i behandlingen af motionen, men ingalunda bör Lag-Utskottet dermed taga befattning.

Vidare anfördes ej, och Herr *Per Nilssons* motion N:o 233, jemte Herr Hessles yttrande hänvisades till Lag-Utskottet.

§ 33.

Bordlagda motioner hänvisades:

Herr *P. Anderssons* motion, N:o 238, till Stats-Utskottet.

Herr *C. Larssons* motion, N:o 239, till Bevillnings-Utskottet, och

Herr *Ridderstads* motion, N:o 240, till det särskilda Utskott, som har att behandla frågor rörande förändrad organisation af landtförsvaret.

§ 34.

Vid föredragning ånyo af Herr *Ridderstads* motion N:o 241, derom att Riksdagen måtte till Kaptenen John Ericsson aflåta en tacksägelse-skrifvelse, begärdes ordet af

Herr *Ridderstad*, som yttrade: Jag ville endast föreslå, att denna min motion må öfverlemnas till behandling af ett tillfälligt Utskott.

Herr *Ridderstads* motion, N:o 241, hänvisades till ett tillfälligt Utskott.

§ 35.

Ytterligare hänvisades bordlagda motioner:

Herr *Uhls* motion, N:o 242, till Lag-Utskottet.

Densammes motion, N:o 243, till det särskilda Utskott, som har att behandla frågor rörande förändrad organisation af landtförsvaret.

Densammes motion, N:o 244, till Lag-Utskottet.

Densammes motion, N:o 245, till Stats-Utskottet.

Herr *P. Peterssons* motion, N:o 246, till Konstitutions-Utskottet.

Herr *Olaussons* motion, N:o 247, till Stats-Utskottet.

§ 36.

Herr *Staaffs* motion, N:o 249, föredrogs åter, då ordet begärdes af

Herr Friherre Alströmer: Jag hemställer om denna motion ej bör remitteras till ett tillfälligt Utskott, då den i motionen afhandlade fråga är af beskaffenhet, att det beror ensamt på Kongl. Maj:t att bevilja eller afslå hvad af motionären begärts.

Vidare anfördes ej, och Herr *Staaffs* motion, N:o 249, hänvisades till Stats-Utskottet.

§ 37.

Föredrogs änyo Herr Grefve *Posses* motion, N:o 250, om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, i fråga om vissa småstäders läggande under landsrätt samt om uppskof med tillsättande af ledigblifvande borgmästare-embeten i dessa städer, intill dess förstnämnda fråga blifvit pröfvad.

Herr Widell anförde: Utan tvifvel äro de ifrågavarande städerna motionären tack skyldiga för hans omtanke om deras framtida bästa. Jag vill blott utbedja mig, att Utskottet, som kommer att utreda denna fråga, må i sitt betänkande, om motionärens förslag der vinner framgång, göra det tillägg, att det må bero på vederbörande städer sjelfva att mottaga denna erbjudna välgerning.

Det torde hända att en och annan af dessa städer, som skulle komma att tillgodonjuta den ifrågasatta "*befrielsen*", funne att motionen egde mycken likhet med Fru Lenngrens bekanta fabel: "*Katten och Papegojan*", och ansåg sig tryggare inom den egna jurisdiktionens bur.

Herr Witt: Jag vill utbedja mig att motionen ej remitteras till Utskott utan genast afslås. Motionen afser nemligen ett ämne, som skall remitteras till ett tillfälligt Utskott eller ock omedelbart af Kammaren afgöras. För den stora tjenst, motionären tror sig göra de små städerna, äro de sannolikt föga tacksamma. Så små de än äro och fåtalig deras befolkning, bör väl antagas, att de sjelfva bäst förstå sitt eget väl. Då ingen af ifrågavarande städers representanter gjort framställning i det syfte, motionären här föreslagit, kan man taga för afgjort, att dessa städers befolkning icke önskar komma under landsrätt.

Här möter dessutom en annan omständighet, som i mina ögon är ganska betänklig, den nemligen att motionen, derest den bifölles af Riksdagen, skulle komma att göra intrång i nu gällande tryckfrihet. Vid förra riksdagen motionerades af flera inom Bonde-Ståndet att boktryckeri skulle få anläggas äfven på landet.

Tryckfrihets-förordningen föreskrifver nemligen, att boktryckeri må anläggas endast i stad der magistrat finnes. Dessa motioner, som rörde denna grundlagsfråga, blefvo emellertid, ehuru tillstyrkta af Konstitutions-Utskottet, afslagna af Rikets Ständer.

Nu skulle de städer, motionären uppräknat, beröfvas rättigheten att ega boktryckeri. Jag anför ett exempel: Hedemora har boktryckeri och tidning. Men enligt motionen skulle både Hedemora och Säter läggas under landsrätt, och då komme således blott en stad i hela provinsen Dalarne, nemligen Falun, att hafva boktryckeri.

Innevånarne i orterna kring de städer, som beröfvades boktryckerier, skulle så väl som sjelfva städernas innevånare då ej vidare ega tillfälle såsom förut att få annonser införda i någon tidning för orten. Allt slags boktryck skulle hänvisas till andra städer, och det antal ställen, der det nu är medgifvet att i Sverige anlägga boktryckerier, minskas med tjugo-fyra stycken.

Aldra betänkligast är dock att, om, på sätt motionären föreslagit, borgmästare-embetena uti ifrågavarande städer vid inträffande ledigheter skulle förblifva obesatta, så länge regleringen af deras jurisdiktion ej vore bestämd, hvilket kunde räcka i flera år, ett uppenbart brott mot nu gällande grundlag skulle begås. Regeringsformen föreskrifver nemligen i 31 §, att Konungen utnämner borgmästare i städerna. Vid sådant förhållande kan det ej gerna ifrågakomma, att Riksdagen, i enlighet med hvad motionären hemställt, ingår till Kongl. Maj:t med anhållan att ej vidare tillsätta borgmästare-embetena i dessa städer eller, med andra ord, begära att Kongl. Maj:t må afvika från grundlagens föreskrifter. Jag förnyar fördenskull min hemställan, att motionen genast må af Kammaren afslås.

Herr Hesselé: Från urminnes tid har det i vårt land varit ett regalt prerogativ att anlägga städer och gifva dem privilegier. Ej tillhör det, efter mitt begrepp, Representationen att i denna fråga taga initiativ, utan bör det bero på hvarje stad, som fått privilegier, att afstå från dem. Medgifvas må väl att, i följd af nu mera inträffade förändringar i sociala och kommersiella förhållanden, många städer borde upphöra att hafva egen jurisdiktion och andra privilegier, men, såsom sagdt, olämpligt är att Riksdagen härutinnan tager initiativ. Jag önskar således ej framgång åt den ifrågavarande motionen och är dessutom tveksam, till hvilket Utskott den bör remitteras. Jag hemställer till Herr Talmannen att föreslå det Utskott, som bör taga den af motionären väckta fråga under behandling.

Herr Staaff: Jag instämmer med de föregående talarne. Motionen stöder sig icke på någon faktisk grund och rubbar dessutom dessa städers politiska rätt. För öfrigt kan jag icke underlåta att anmärka, att det synes mig något djerft, att den, som icke tillhör någon af dessa städer, påstår att de skulle böra förlora sina politiska rättigheter. När man dertill betänker, att dessa städer, som allesammans här hafva representeranter, ju hafva frihet att, om de så önska, sjelfva begära detta, så tyckes det som man borde kunna afvakta dessa städers egen anhållan. Motionären har uppgjort en kalkyl, enligt hvilken dessa städers kostnader för egen jurisdiktion skulle uppgå till 224,000 R:dr eller 9 R:dr 84 öre för hvarje person. Det är möjligt att så skulle förhålla sig, i fall detta belopp skulle å stadsinnevånarnes kontributionssedlar utdebiteras, men nu är till märkandes, att städerna för att underhålla sin magistrat m. m. mestadels erhållit jord, ja äfven enskilda donationer: på hvilket sednare förhållande jag är i tillfälle att anföra ett ganska färskt exempel i Norrtelje, som erhållit 500,000 R:dr. Om vidare, såsom motionären föreslagit, vid inträffande ledighet, borgmästare i dessa städer icke skulle tillsättas, förrän frågan om deras bibehållande vid egen jurisdiktion blifvit afgjord, så vore detta en kränkning af dessa städers grundlagsenliga rätt. Ehuru obehagligt ett direkt afslag än må vara, så kan jag af dessa skäl dock icke annat än, hvad denna motion beträffar, yrka derpå.

Herr Jan Andersson: Jag tror mig visserligen känna att, hvad städerna Hedemora och Säter angår, en önskan kan komma att framställas af dessa städer om deras läggande under landsrätt, men under närva-

rande förhållanden anser jag motionen vara för tidigt väckt och yrkar därför afslag.

Herr Blidberg: Jag förenar mig med Herr Staaff och yrkar på de af honom framställda skäl att motionen måtte utan remiss afslås.

Herr Magnell: Då åtskilliga af de små städer, som af motionären föreslås till indragning, af mig representeras, och jag icke hos dem förnummit någon sådan önskan, som den här ifrågavarande motionen förutsätter, så får jag på det lifligaste instämma med Herrar Witt och Staaff.

Herr Hollander: För min del anser jag att denna motion har alltför mycken grund för sig, för att böra utan vidare omständigheter afslås. En nationalekonom har yttrat, att skilnaden mellan stad och land alltmåra upphör, och då i vårt land, till följd af den nya näringslagstiftningen, städernas rättigheter i flera afseenden upphört, synas ock skyldigheterna böra i samma mån försvinna. Emellertid må det bero på städerna sjelfva, om de vilja behålla sin jurisdiktion eller ej. Jag önskar att motionen måtte öfverlemnas till tillfälligt Utskott, hvarigenom de bestämmelser och villkor kunde uppställas, hvarunder mindre städer måtte befrias från skyldigheten att underhålla egen magistrat och rådhusrätt samt erhålla kännedom om hvad de få i stället; hvarefter de, om de så önska, kunna hos Kongl. Maj:t anhålla om ifrågavarande befrielse. Jag yrkar motionens remitterande till tillfälligt Utskott.

Herr Murén: Ej af skäl hemtade ur frågans egen natur, utan emedan jag anser motionen helt och hållet opraktisk, anser jag den böra afslås. Det tillhör icke Statsmagterna att utstryka dessa städer. Det vore ett våld, och dessutom obehöfligt, ty de kunna sjelfva, om de så önska, lägga sig under landsrätt. Vi hafva ett exempel derpå i Sigtuna, som, vid den nuvarande borgmästarens afgang, upphör att ega egen jurisdiktion. Hvad för öfrigt dessa städer beträffar, så få de sjelfva underhålla sin borgmästare och öfrige tjenstemän, så vida de icke hafva tillräckligt jord och donationer. Det var en tid, de sextonde och sjuttonde århundradena, då regenterna icke kunde lägga sig lugnt i grafven, utan att hafva gjort åtskilliga städer, hvilkas läge de helt enkelt på papperet utsatte. De hade ett intresse deruti, ty, genom att koncentrera industrien, kunde de bättre beskatta den. De ifrågavarande städerna hafva likväl fördelar af sin domstolsinrättning, för hvilka de nog gerna underkasta sig beskattning. Det är nemligen numera, sedan näringsfriheten blifvit utvidgad och industrien vunnit en förut okänd utsträckning, för städerna högst nödvändigt att ega kvar sin jurisdiktion. Vexelaffärerna t. ex., som äro af så väsendtlig betydelse för den industriella verksamheten, kunna icke trifvas derförutan. Jag tror icke att man kan afhända dem deras rätt till egen jurisdiktion. När de sjelfva begära att blifva derifrån befriade och domstolsväsendet på landet blifvit bättre ordnad, kan det vara tid, att taga saken i öfvervägande. Då blir det likväl en fråga, om de icke måste till Staten återlemna den jord, de fått till uppehållande af egen magistrat och domstol. Jag yrkar afslag å motionen.

Herr Bergström: Man kan icke antaga annat, än att de motiver, som föranlett den högvälborne representanten för Herrestads, Ljunits och Wemmenhögs härads domsaga att framkomma med sin motion, varit de äldste, hans afsigter de renaste; ehuru de städer, hvilkas förläggande under landsrätt motionären yrkat, möjligen kunde af motionärens ömsinta vänskap för dem taga sig anledning utbrista i det välbekanta utropet: Gud bevara oss för våra vänner, för våra fiender skola vi nog akta oss. Men med erkännande af motionärens välvilliga nit för ifrågakvarande städer tror jag dock, att detta nit fört honom för långt. En föregående talare, representanten för Carlskrona, har, såsom det mig synes, med bindande argumentation visat, att en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i det af motionären föreslagna syfte skulle innebära ingenting mindre, än en hemställan från Riksdagen, det Kongl. Maj:t täcktes öfverträda grundlagen. Af denna anledning och på grund af 61 § i Riksdags-ordningen hemställer jag, om icke Herr Talmannen skulle finna skäl att vägra proposition på motionens remiss till Utskott.

Herr Friherre von Schulzenheim: Under de diskussioner, som hitintills i Kammaren förekommit, och hvilka hufvudsakligen hafva rört frågan om motionernas allmänna färg och karakter, samt huruvida de med hänsyn härtill bort hänvisas till det ena eller andra af Utskotten, har jag trenne gånger haft äran yttra mig och måste nu åter begära några ögonblicks uppmärksamhet. Jag gör det, emedan jag i dessa frågor, liksom i alla, vill söka göra gällande en fast och osviklig grundsats — rättvisans. Jag känner alltför väl, att man under striden härför icke kan undgå att röra vid de enskilda intressena, och att dessa, smärtsamt träffade, hafva en lätt förklarlig benägenhet att fatta yttranden af allmän karakter som personliga förnärmelser. Oförhindrad häraf, vill jag alltid söka att fullfölja samma mål, rättvisans, att troget indicera lagarnes rätt och de individens, som stå under lagarnes lydno. Ingen skolmästerlig tillrättavisning skall härifrån afhålla mig. Jag skall fortfarande stå sjelfständig äfven gent emot det mest pösande rättshafveri eller den bäst späckade penningpung. Orden äro fria. De voro det i Nordisk Konungasal, skulle de då icke vara det äfven i en samling af folkets representanter? Det ligger i partisinnets, i de privata intressenas karakter, att då man rör vid dem, ropa de på privilegier. Under striden emellan katolicismen och det fria tänkandet var det hierarkiens älsklingsargument, att man angrep det heliga, angrep religionen. Då frågan gällde en biskop eller en prelat — sades den röra det gudomliga, Gud sjelf. Det är ej på sådant sätt, man befördrar fäderneslandets lycka och framtid. Man bör låta allting gälla hvad det kan gälla. Intet föremål för tänkandet, för så vidt detsamma afser fosterlandets bästa, får afvisas eller qväfvas. Det är berättigadt till framställning och oväldig pröfning. Detta är grundlagens anda och mening, och vi måste lyda grundlagen. Vi hafva kommit hit för att bevara och utveckla tankens och ordets frihet, icke för att qväfva den. Om det gäller privilegier vare sig för — jag hänsyftar icke på några personliga förhållanden — Dylta svafvelbruk eller kyrkoherdeboställena eller adelns forum, ega vi rätt att granska dem och pröfva om de äro tidsenliga eller icke. Om det rör rösträtten vid representantvalen eller den olika beskatt-

ningen eller tullsystemet eller hvad annat som helst kunna vi ej neka det att komma till framställning; och allmänheten eger rätt att fordra det Kammarrens sakförståndige män derom uttala sitt ogillande eller sitt tadel.

Grefve Posse är ej närvarande, och jag har ej fått i uppdrag att föra hans talan. Jag står fri från alla förbindelser i fråga om denna motion. Men då jag tror, att jordbruket och stadsmannanäringarne stå i ett oskiljaktigt sammanhang, och att vi skulle skapa ett ödeland af Sverige, om vi ej uppmuntra begges blomstring, så önskar jag framgång åt hvarje förslag, som har till syfte att befordra sådant, och framförallt måste jag motsätta mig, att en motion genast och utan pröfning undanskjutes och förqväfves. Och jag hemställer, hvartill detta skulle tjena? Tror man väl att en idé går till intet, derföre att den faller igenom vid en omröstning? Ånej, idéerna äro som Thors bockar, de lefva upp igen. Hvarföre då ej låta alla idéer framställas till det värde, de kunna ega? Det kan ju hända, att en idé i det ögonblick den födes icke för mängden är njutbar. Men den utvecklar sig så småningom, den klarnar och växer, småningom ingår den i den allmänna bildningen och tar slutligen form och gestalt uti samhällsinstitutionerna. Jag påyrkar således för denna fråga rätt att göra sig hörd. Jag beklagar om det sätt, hvarpå jag vindicerat denna rätt förnärmat någons öfvertygelse; men en riksdagsman må ega rätt att yttra sig öfver hvarje fråga, som rör fäderneslandet. Jag yrkar remiss till vederbörligt Utskott.

Herr Friherre Alströmer: Man har ifrågasatt, huruvida det vore öfverensstämmande med Riksdags-ordningens anda och mening, att Kammarren genast afsloge förevarande motion. I den frågan får jag blott hänvisa till 56 § Riksdags-ordningen, som oförtydbart tillägger Kammarren denna rätt. Beträffande nu sjelfva saken, så måste jag anse det bäst att genast afslå ett förslag, som man på förhand kan förutsäga ej kommer att föranleda någon påföljd. Man sparar sig derigenom hela omgången af frågans vidare handläggning i Kammar och Utskott. En föregående talare har utredt, att stadsrättigheternas frantagande från de smärre städerna utan deras bifall dertill vore ett våld. Derest det vore Staten, som bestridde stadstjenstemännens aflöning, kunde man ega någon grund för ett motsatt påstående; men så länge städerna sjelfva få vidkännas dessa aflöningar, synes man ej kunna rättvisligen frantaga dem deras privilegier. Man kan säga, att det är dålig ekonomi hos en mängd småstäder att utbetala betydliga belopp för särskild jurisdiktion m. m.; men så länge de vilja underkasta sig dessa omkostnader, ser jag ej huru man rimligen kan vilja tvinga dem att derifrån afstå. När underrätterna på landet en gång blifva omorganiserade, är jag deremot förvissad, att de flesta af ifrågavarande städer med begärlighet skola söka komma under landsrätt.

Jag vill ej uppehålla diskussionen; men då trenne af de städer, jag har den äran representera — och af hvilka en redan tagit initiativ för att komma under samma jurisdiktion som omgifvande landsbygd — tillhöra den kategori, som motionärens framställning åsyftar, så måste jag yrka, att motionen af Kammarren afslås.

Herr Carl Ifvarsson: Jag yrkar, att motionen måtte i sin helhet uppläsas, innan jag går att öfver densamma yttra mig.

Sedan, med anledning häraf, motionen blifvit uppläst, yttrade sig Herr Carl Ifvarsson på följande sätt: Jag finner, att motionären gifvit sitt ämne mindre utredning, än jag föreställer mig detsamma kräva, och att det till och med kan vara tvetydigt, hvad han egentligen åsyftar. Om emellertid meningen skulle kunna tolkas så, att motionären önskar en skrifvelses aflåtande till Kongl. Maj:t, med hemställan om sakens företagande till pröfning och utredning, så finner jag ett sådant förslag ganska lämpligt. Innan frågan slutligen afgöres, måste likväl både land och stad höras, och gifva sina yttranden för eller mot. För min del tror jag, att det bör kunna gå lätt för sig samt vara för parterna fördelaktigt, om gemensam lagskipning för landet och de ifrågasatta städerna komme till stånd. Staden sluppe derigenom att aflöna särskild domare, och landet kunde beredas fördelen af flera rättegångstillfällen. Jag yrkar remiss till Utskottet och aflåtandet af en skrifvelse i föreslagna syftet.

Herr Kock: Ehuru jag icke gillar syftet af denna motion, kan jag dock ej gå så långt, att jag finner densamma stå i något omedelbart sammanhang med grundlagen, eller att det på något sätt skulle vara betänkligt att framställa proposition om dess remiss till Utskott. Helst hade jag önskat, att motionen ej framkommit och kunde ej heller hafva haft någonting emot att genast afslå densamma, såvida blott motionären sjelf vid detta tillfälle varit närvarande; men då så ej är förhållandet, skulle ett dylikt förfarande, enligt min åsigt, vara mindre grannlaga; hvarföre jag nu anser mig böra understödja förslaget öfverlemnande till ett tillfälligt Utskott.

Då jag nu har ordet, vill jag emellertid begagna tillfället att yttra min tanke om nyttan deraf, att de tillfälliga Utskotten så mycket som möjligt iakttaga återhållsamhet att tillstyrka underdåniga skrivelser samt begäran om komitéers tillsättande. Då man vid röregående riksdagar velat komma ifrån en fråga, framkastad af någon inflytelserik ledamot, har en dylik skrifvelse blifvit beslutad. På sådant sätt hafva vi fått en mängd komitéer, hvilka kostat ej obetydligt, men utaf hvilkas arbeten esomoftast resultatet blifvit lika med noll. Lämpligt synes mig derföre att ej begära komitéers nedsättande annat än i undantagsfall, hvarigenom man en gång kan få ett slut på det nuvarande missbuket i detta hänseende.

Ehuru, såsom jag nyss nämnde, jag helst skulle hafva önskat, det motionen genast blifvit afslagen, vill jag dock ej, när motionären nu ej är närvarande, biträda ett dylikt beslut.

Med anledning af Herr Rydbergs nu framställda yrkande att motionen måtte ytterligare bordläggas, erinrade Herr Talmannen att enligt grundlagens föreskrift i 58 § Riksdags-ordningen, afgifven motion icke kunde mer än en gång bordläggas, och att densamma måste efter sådan bordläggning vid nästa sammanträde till vederbörligt Utskott hänvisas. Herr *Rydberg* afstod från sin begäran om bordläggning och yttrade sig derefter

Herr Staaff: I strid mot den nästföregående talaren kan jag ej finna det ogrannlaga att afslå motionen, derföre att motionären är frånvarande. Detta kan väl icke inverka något, blott man egnar frågan en grundlagsenlig behandling. Jag antager nemligen, att behandlingen verkligen är grundlagsenlig. Skulle någonting vara mindre grannlaga, så vore det väl att, utan att de ifrågavarande kommunerna blifvit tillsporda, bifalla ett förslag, som afser att beröfva dessa kommuner åtskilliga ganska viktiga rättigheter, hvaribland jag särskildt vill nämna rätten att välja riksdagsman. Det är ganska stora fördelar, man vill beröfva dem, innan de någonsin framställt någon önskan i det af motionären afsedda syfte.

Hvad nu angår frågans grundlagsenliga behandling, finner jag 56 och 58 §§ Riksdags-ordningen klart och tydligt medgifva, att motioner af sådan beskaffenhet, som den nu förevarande, utan föregången remiss till Utskott genast afslås. Och då denna motion icke kan leda till något praktiskt resultat, utan att, såsom här förut blifvit visadt, åstadkomma en kränkning i de ifrågavarande kommunernas rättigheter, anser jag det verkligen vara stort skäl att begagna sig af den medgifna rättigheten att genast afslå motionen; hvarföre jag, i strid mot en föregående talare, som med stor talang kämpat för motionens pröfning af Utskott och, snart sagdt, antydt, att hela samhällets bestånd eljest vore i fara, yrkar afslag å motionen.

Herr Medin: Utan att ingå i någon hufvudsaklig pröfning af motionen eller inlåta mig i någon granskning af de brister, den kan ega, vill jag endast tillkännagifva, att jag anser det mindre grannlaga att, såsom här blifvit ifrågasatt, blott med ett enda penndrag afskrifva hela motionen. Förtjenar den ej något afseende, får den nog sin dom i det Utskott, till hvars behandling den blifver öfverlemnad; och kan jag således icke förena mig med dem, som vilja genast afslå motionen, utan yrkar remiss deraf till ett tillfälligt Utskott.

Herr Adolf von Proschwitz: Jag kan ej, såsom man här påstått, finna motionen grundlagsvidrig, derföre att den berör städernas privilegier. Vi hafva förut under dessa dagar remitterat flera motioner, som afsett upphäfvande af privilegier, såsom t. ex. rörande åläggande för sätteri att deltaga i våghållning, skolhusbyggnad och rotering, från hvilka onera säterierna nu äro på grund af privilegier befriade. Remissen af dessa motioner skedde utan någon protest, och tror jag således det icke kunna förvägras att få äfven den nu förevarande motionen remitterad till ett tillfälligt Utskott.

Herr Per Nilsson i Espö: Man har talat om våld emot städerna och kränkning af deras privilegier. Men hvad äro väl privilegier annat än ingrepp i de allmänna rättigheterna till förmån för enskilde? Förslag om inskränkning i privilegier hafva ofta förut varit behandlade vid riksdagarne och då torde den nu väckta motionen äfven kunna utan någon betänklighet göras till föremål för Riksdagens bepröfvande.

Ser man på uppkomsten af åtskilliga utaf våra småstäder, skall man finna, att desamma grundades på en tid, då Regeringen sade: "Varde

stad" och det blef en stad, utan afseende derpå om de nödvändiga vilkoren för en stads utveckling och förkofran förefunnos. Deraf har också följden blifvit, att flera af dessa städer icke kunnat gå en smula framåt, utan tvärtom aftagit i folkmängd samt med hänsyn till handel och industri fört ett alltmera aftynande lif. Ej kan det vara mer än billigt att vid sådant förhållande ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse i den af motionären angifna syftning. Deraf följer ju icke, att dessa småstäder komma att med ens upphöra, utan frågan derom blef endast gjord till föremål för behandling af vederbörande. Först sedan städerna sjelfva fått yttra sig, huruvida de önskade förläggas under landsrätt eller bibehålla sin egen jurisdiktion och styrelse, samt frågan blifvit ur alla synpunkter berörd och utredd, skulle sedermera Kongl. Maj:t till Riksdagens pröfning framlägga förslag i ämnet; och man kan vara viss, att Kongl. Maj:t ej skall framkomma med något dylikt förslag, såvida städerna ej sjelfva äro benägna för reformen.

Jag yrkar motionens remitterande till ett tillfälligt Utskott.

Herr Friherre Alströmer: Jag ber om ursäkt därför att jag änyo tager Herrarnes uppmärksamhet i anspråk, men jag vill endast anmärka, att man icke får, såsom en talare tycktes göra, uppfatta denna motion så, att den skulle beröra förhållandet emellan stad och land i allmänhet eller att den skulle föranleda en utredning i fråga om domstolsorganisationen samt lämpligaste sättet för reform i sådant hänseende. Ginge motionen derpå ut, skulle jag gerna biträda densamma, men i sådant fall tillhörde den Lag-Utskottets behandling och då skulle saken hafva fått sin rätta utgångspunkt. Nu åter är frågan endast den, huruvida vissa städer skulle förläggas under landsrätt eller bibehålla sin egen jurisdiktion och styrelse; och motionen afser endast en underdånig hemställan om Regeringens medverkan för att åstadkomma det förra. Men ett dylikt förslag skulle från städerna mötas med ett bestämdt *nej*, ty dessa kunna naturligtvis ej vara belättna med den nuvarande domstolsorganisationen på landet.

Ser man motionen ur denna synpunkt, torde det ej vara skäl att biträda motionärens förslag; och vid sådant förhållande skulle det endast vara en onödig omgång att remittera motionen till något Utskott; hvarföre jag yrkar afslag, förvissad, att den ärade motionären, sedan han blifvit upplyst om hvad här förefallit, icke skall finna ett dylikt förfarande ogrannlaga.

Herr Carl Ifvarsson: Motionen är verkligen, såsom jag nyss nämnde, tve tydlig och detta bevisas bäst deraf, att den ene uppfattat den så, den andre så. Men man vet ju sedan gammalt, att, när en motion blifvit remitterad till ett Utskott, Utskottet kan formulera beslutet på annat sätt, än motionären föreslagit, ehuru i hufvudsakligen samma syftning. Därföre anser jag Utskottet oförhindradt att i anledning af den nu väckta motionen föreslå en underdånig skrifvelse, med begäran, att Kongl. Maj:t, efter vederbörande städers och landstings hörande, ville för Riksdagen framlägga proposition om en sådan reform i domstolsorganisationen, att åtskilliga mindre städer kunde utan olägenhet förläggas under landsrätt.

Under förhoppning, att Utskottet måtte se frågan ur den sålunda af mig angifna synpunkten, vidhåller jag mitt yrkande om motionens remiss till tillfälligt Utskott.

Herr *Åke Andersson* instämde med Herr Carl Ifvarsson.

Herr *Beronius*: Då jag är representant för tvänne af de städer, hvilka motionären vill, att jag så må säga, öfverflytta på indragningsstat, har jag ansett mig böra yttra några ord. Det förnämsta jag såsom skäl emot motionen har att anföra är det, att jag icke från någon af dessa städer erhållit i uppdrag att till Riksdagen framföra någon önskan, att de skulle blifva förlagda under landsrätt. Mig tyckes nemligen grannlagenheten hafva fordrat, att motionären från de ifrågavarande städerna hört åtminstone en halfdragen anda i sådan syftning, innan han framkommit med detta förslag. Det är visserligen sannt, att våra småstäder för närvarande laborera med ganska dryga onera och kommunalutskylder, såsom för gatuläggning, lyshållning m. m.; men så länge de icke sjelfva önska någon ändring, anser jag det icke tillkomma Representationen att taga något initiativ i frågan.

Jag vill äfven fästa uppmärksamheten på en annan sak, hvilken vid denna frågas bedömande ej bör lemnas alldeles ur sigte. Åtskilliga af våra småstäder hafva ännu ej skördat någon vinst af näringsfriheten, ty handel och industri hafva icke obetydligt dragit sig ifrån städerna ut till landsbygden. Detta tror jag dock endast vara ett öfvergångsstadium, ty det ligger i handels och industriens intresse att söka centralpunkterna för den allmänna rörelsen, och de skola säkerligen ganska snart återvända till städerna, sedan de funnit, att de missräknat sig på flyttningen till landsbygden.

Ej heller torde man böra helt och hållet negligera städernas politiska rätt, hvilken numera, sedan Staten aflönar riksdagsmännen, ej är för städerna betungande och hvilken de säkerligen nu, mycket mindre än förr, vilja afsäga sig.

Jag är emellertid icke så intolerant, att jag vill yrka propositionsvägran å motionens remiss till Utskott, ty grundlagsvidrig kan jag ej finna motionen vara, men då jag är öfvertygad att efter den diskussion, som här förefallit, något Utskott icke skall framkomma med tillstyrkande af motionen, och vi i allt fall under denna korta riksdag hafva många och viktiga frågor att behandla, förenar jag mig med dem, som yrkat att motionen genast måtte afslås.

Herr *Häggström*: Ehuru jag i likhet med många af de föregående värde talarne anser den ifrågavarande motionens öde blifva enahanda, antingen den nu genast afgöres eller remitteras till tillfälligt Utskott, så anser jag mig dock på grund af Riksdags-ordningens 56 och 58 §§ böra påyrka det sednare. Enligt min åsigt måste motionen remitteras till ett tillfälligt Utskott, ty om Andra Kammaren nu genast skulle afslå densamma, betoge man Första Kammaren allt tillfälle att yttra sig i frågan, hvilket ej torde vara riktigt, då motionen ej enskildt rör denna Kammare.

Öfverläggningen var slutad, och sedan Herr Talmannen förklarar, det han i grundlagens föreskrifter icke för sig funne något hinder att till Kammaren framställa äskade propositioner, huruvida Herr Grefve Posses ifrågavarande motion skulle till ett tillfälligt Utskott hänvisas eller genast afslås, blefvo i enlighet med detta förklarande dylika propositioner af Herr Talmannen framställda, men då desamma af Kammaren besvarades med blandade *ja* och *nej* samt votering begärdes, uppsattes, godkändes och anslogs en voteringsproposition, så lydande:

“Den som anser att Herr Grefve Posses motion, N:o 250, bör till tillfälligt Utskott hänvisas,

röste *ja*;

Den det ej vill,

röste *nej*;

Vinner *nej*, har Kammaren afslagit den ifrågavarande motionen“.

Omröstning anställdes i stadgad ordning och utföll med 78 *ja* emot 50 *nej*, i följd hvaraf Herr Grefve Posses motion, N:o 250, var till ett tillfälligt Utskott hänvisad.

§ 38.

Bordlagda motioner hänvisades:

Herr *Otterströms* motion, N:o 251, till Stats-Utskottet;

Herr *Stendahls* motion, N:o 252, till Stats-Utskottet;

Herr *Ola Månssons* motion, N:o 254, till Bevillnings-Utskottet;

Densammes motion, N:o 255, till Bevillnings-Utskottet;

Herr *S. Hanssons* motion, N:o 257, till ett tillfälligt Utskott;

Herr *G. von Proschwitz* motion, N:o 259, till ett tillfälligt Utskott.

§ 39.

Herr *Åstrands* motion, N:o 261, om ändring i 16 § af Jagtstadgan den 21 Oktober 1864 föredrogs ånyo.

Herr Bergström anförde: För att erhålla kännedom derom, huruvida motionen afser de i Jagtstadgan befintliga privaträttsliga stadganden, eller i hvilket afseende ändring yrkas, anhåller jag om motionens uppläsande.

Herr *Åstrand*: Min motion afser endast förändring i föreskrifterna för gillers och snarors användande såsom fångningsmedel under tillåten tid.

Herr *Åstrands* motion, N:o 261, hänvisades till ett tillfälligt Utskott.

§ 40.

Hänvisades:

Herr *Åstrands* motion, N:o 262, till Stats-Utskottet, och

Herr *Westblads* motion, N:o 263, till Stats-Utskottet.

§ 41.

Anyo föredrogs Herr *Magn. Svenssons* motion, N:o 264, derom, att bankovinsten måtte reserveras till bildande af en lånefond för jordbrukets behof; — att nya oktrojer icke måtte lemnas åt filialbankerna; samt att hälften af de årliga brävninsminuterings- och utskänkningsafgifterna måtte till Riksbanken ingå m. m.

Sedan motionen blifvit på begäran af Herr *Rosenberg* uppläst, yttrade

Herr *Rosenberg*: Jag får upprigtigt bekänna, att, ehuru motionen nu blifvit uppläst, jag icke kan finna, hvilket Utskotts behandling densamma rätteligen tillkommer, emedan de deri förekommande särskilda förslag icke synas hafva det ringaste sammanhang med hvarandra.

Herr *Carl Anders Larsson*: Motionen är verkligen af den beskaffenhet, att den innefattar ämnen, som tillhöra såväl Stats-Utskottets som Banko- och Bevillnings-Utskottets behandling, och som det väl icke lärer gå för sig att öfverlemna den till samtliga dessa Utskott på en gång, så tror jag, att motionären gjorde klokast, om han tog den tillbaka, för att sönderdelade den efter ämnenas olika beskaffenhet.

Herr *Magnus Svensson*: Jag anhåller, att motionen måtte hänvisas till tillfälligt Utskott, och föreställer mig att, om Kammaren beslutar sig för att på så sätt behandla motionen, den ganska väl kan duga i sitt nuvarande skick.

Herr *Carl Anders Larsson*: Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten derpå, att det är rakt stridande mot grundlagen att till tillfälligt Utskott hänvisa en motion, som tydligen bör till ständigt Utskott öfverlemnas.

Herr *Östman*: Det bör icke vara något tvifvel underkastadt, att af de tre särskilda frågor, som motionen afhandlar, den, som afser en förändring i Bankens verksamhet, bör öfverlemnas till Banko-Utskottet, hvilket det, enligt grundlagen, tillkommer att med frågor af sådan beskaffenhet taga befattning. Motionens ekonomiska del torde deremot lämpligast af ett tillfälligt Utskott behandlas; och hvad det tredje förslaget beträffar, som jag för tillfället ej fullt minnes, vill jag ej bestämdt afgöra inom hvilket Utskott det lämpligast skulle kunna handläggas.

Bäst vore emellertid, om motionären återtog motionen och sönderdelade den så, att hvarje särskildt förslag komme att utgöra en särskild motion, som kunde till vederbörligt Utskott hänvisas, hvilket bör vara motionären ganska lätt, om honom dertill lemnas något råd.

Herr *Jonas Andersson*: Jag tror att motionen lämpligast bör hänvisas till det särskilda Utskott, som på förmiddagen utsågs att behandla en fråga af närbeslägtad beskaffenhet. Visserligen innehåller denna motion tre momenter af olika beskaffenhet, men hufvudsyftet är dock tydligen blott det, att genom de särskilda föreslagna åtgärderna bilda en

fond; och vid detta förhållande lämpar det sig synnerligen väl att hän-skjuta frågan till förenämnda särskilda Utskott.

Herr Magnus Svensson: För min del medgifver jag gerna, att motionen hänvisas till det af Herr Jonas Andersson omförmälda särskilda Utskott.

Herr Adolf von Proschwitz: Jag tillåter mig att i Herrarnes minne återkalla stadgandet i Riksdags-ordningens 55 §, som uttryckligen förbjuder att i samma skrift inblanda olika ämnen. I den föredragna motionen förekommer icke mindre än tre olika frågor; och torde deraf följa, att den icke i sitt nuvarande skick kan af Kammararen lagligen till något Utskott öfverlemnas.

Herr Sven Nilsson: Jag hemställer till motionären, om han icke skulle kunna finna sig vid att rent af afstå från det sednare yrkandet i motionen, och endast vidhålla det, som afser bankovinstens användande. Det blefve då möjligt att besluta en remiss af motionen; men sannnerligen jag vet hvad vi i dess närvarande skick kunna göra med motionärens tve-könade foster.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen förklarade att, då Riksdags-ordningens 55 § i dess sista moment stadgar, att i en skrift flera mål af olika beskaffenhet ej må sammanföras, men sådant skett i den ifrågavarande motionen, Herr Talmannen vid sådant förhållande funne sig af nämnda grundlagsbud förhindrad framställa proposition om hänvisning till Utskott af motionen i dess nuvarande skick, hvarefter och sedan Kam-maren godkänt denna Herr Talmannens propositionsvägran, motionen blef, med Kammararens begifvande, till Herr Magnus Svensson återlemnad, på det att han skulle komma i tillfälle att skilja de i motionen sammanförda olika ämnena och derefter ånyo ingifva sin motion, fördelad efter den derom nu lemnade anvisning.

§ 42.

Slutligen hänvisades:

Herr *Magnus Svenssons* motion, N:o 265, och

Herr *Åke Anderssons* motion, N:o 266, till Lag-Utskottet.

§ 43.

Herr Witt begärde ordet och yttrade: Då nu ett större antal motioner blifvit remitterade till tillfälliga Utskott, men ännu ej blifvit bestämmdt, hvarken huru många sådana skola bildas, eller af huru stort antal personer de böra utgöras, samt dessa frågor äro svåra att nu afgöra med hänsyn till de olikartade ämnen, som motionerna innefatta; hemställer jag, att Kammararen måtte besluta om någon åtgärds vidtagande, för att få motionerna efter deras olika ämnen i särskilda grupper sammanförda, hvar-efter det lättare låter bestämma sig, såväl huru många Kammararens till-fälliga

fälliga Utskott böra vara, som ock af huru många ledamöter hvarje Utskott bör bestå.

Herr Sven Nilsson: Den af Herr Witt föreslagna grupperingen af motionerna, som jag anser vara ganska nödig, lärer väl lämpligast kunna försiggå i talmans-konferensen, sedan samtliga motionerna blifvit genomgångna och granskade.

Herr Witt: Den af siste talaren förordade åtgärd finner jag för min del icke lämplig, vid betraktande deraf att i talmans-konferensen befinna sig talmän och ledamöter från begge Kamrarne, och bildandet af tillfälliga Utskott för behandling af här väckta motioner rör endast Andra Kammaren. Jag föreslår derför, att Kammaren vill till Herrar Talmannen och vice Talmannen hemställa, huruvida de icke skulle vilja åtaga sig besväret att gemensamt med Sekreteraren verkställa den erforderliga fördelningen af ifrågavarande motioner.

I detta anförande hördes flere af Kammarens ledamöter instämma.

Öfverläggningen var slutad, och på Herr Talmannens framställning beslöt Kammaren att åt Herr Talmannen, Herr vice Talmannen och under-tecknad, Sekreterare, lemna i uppdrag att skyndsamt framställa förslag till gruppering och fördelning på olika tillfälliga Utskott af de motioner, som af denna Kammare blifvit till sådana Utskott hänvisade.

§ 44.

Herr Sven Nilsson begärde ordet och yttrade: Jag hemställer om det icke anses nödigt, att Herr Magnus Svensson, redan innan Kammarrens ledamöter nu åtskiljas, verkställer den beslutade sönderdelningen af sin återtagna motion. Derest det icke nu sker, kommer följden att blifva en alldeles icke behöfelig förlängd bordläggning.

Herr Magnus Svensson: Som aftonen redan är framskriden och tid behöfves för att verkställa den beslutade fördelningen af min motion, anhåller jag, att Kammaren dermed ville lemna mig anstånd till nästkommande sammanträde.

Vidare anfördes icke, och på Herr Talmannens framställning beviljades Herr *Magnus Svensson* anstånd intill nästa sammanträde med inlemnandet af de motioner, dem han kunde önska afgifva för att få de förslag under pröfning, som han framställt i den, enligt 15 § i detta protokoll till honom nu återlemnade motionen, N:o 264.

Sammanträdet afslutades kl. $\frac{1}{4}$ 9 e. m.

In fidem
H. Husberg.